

**અસ્વીકરણ:** સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

**DISCLAIMER:** The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

=====

ગુજરાત હાઈકોર્ટ, અમદાવાદ

ફોજદારી અરજી નંબર ૨૭૬/૧૯૯૩

મંજૂરી અને સહી માટે:

માનનીય ન્યાયમૂર્તિ અકીલ કુરેશી

અને

માનનીય શ્રી ન્યાયમૂર્તિ વીપુલ એમ. પંચોલી

=====

|   |                                                                                                                                   |     |
|---|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----|
| ૧ | શું સ્થાનિક સમાચારપત્રોના પત્રકારોને ચુકાદો જોવાની મંજૂરી આપવામાં આવી શકે છે?                                                     | હા. |
| ૨ | પત્રકારને સંદર્ભ કરવામાં આવશે કે નહીં?                                                                                            | હા. |
| ૩ | શું ન્યાયમૂર્તિઓ ચુકાદાની ઉચિત નકલ જોવા માંગે છે?                                                                                 | ના. |
| ૪ | શું આ કેસમાં ભારતનું બંધારણ અથવા તે હેઠળ કરવામાં આવેલા કોઈ આદેશના અર્થઘટને સંબંધિત કાયદાનો કોઈ નોંધપાત્ર પ્રશ્નનો સમાવેશ થાય છે ? | ના. |

=====

ગુજરાત રાજ્ય ..... અપીલકર્તા(ઓ)

વિરુદ્ધ

નિલેશકુમાર નાનાલાલ & ૨ ..... સામાવાળા (ઓ)/પ્રતિવાદી (ઓ)

=====

ઉપસ્થિતિ :

અપીલકર્તા (ઓ) નંબર ૧ માટે સુશ્રી સી. એમ. શાહ, એ.પી.પી.

સામાવાળાઓ/પ્રતિવાદીઓ નંબર ૧ માટે શ્રી રતુરાજ નાનાવતી, એડવોકેટ

સામાવાળા (ઓ)/પ્રતિવાદી (ઓ) નંબર ૨-૩ ને બજવણી થયેલ નથી-મૃત  
(એન)

=====

કોરમ: માનનીય ન્યાયમૂર્તિ અકીલ કુરેશી

અને

માનનીય શ્રી ન્યાયમૂર્તિ વીપુલ એમ. પંચોલી

તારીખ:૨૨/૦૪/૨૦૧૫

મૌખિક ચુકાદો

(પર: માનનીય શ્રી ન્યાયમૂર્તિ અકીલ કુરેશી)

૧. આ અપીલ રાજ્ય દ્વારા સેશન્સ કેસ નંબર ૮૨/૧૯૯૨ માં જુનાગઢના વિદ્વાન એડિશનલ સેશન્સ જજ દ્વારા આપવામાં આવેલા નિર્દોષ જાહેર કરવાના ચુકાદાને પડકારતી દાખલ કરવામાં આવી છે.મૂળ આરોપીઓ પર આઈ. પી. સી. ની કલમ ૩૪ અને આઈ. પી. સી. ની કલમ ૪૯૮ એ સાથે વાંચી શકાય તેવા ગુનાઓનો આરોપ મૂકવામાં આવ્યો હતો. તેમને તમામ આરોપોમાંથી મુક્ત કરવામાં આવ્યા હતા, જેના પર આ અપીલ રજૂ કરવામાં આવી છે.અપીલની પેન્ડન્સી દરમિયાન, પ્રતિવાદી નંબર ૨ અને ૩ એટલે કે મૂળ આરોપી નંબર ૨ અને ૩ મૃત્યુ પામ્યા હતા.તેથી આવા આરોપીઓની આ અપીલ રદ કરવામાં આવે છે.તેથી, અમે માત્ર મૃતક

ભાવનાના પતિ આરોપી નંબર ૧ ~~નીલેશકુમાર નાનાલાલ મહેતાની ચિંતા~~  
~~કરીએ છીએ~~ નીલેશકુમાર નાનાલાલ મહેતા પૂરતા સીમિત છીએ.

૨. આ ઘટનાની તારીખના લગભગ બે વર્ષ પહેલાં ભાવના અને નીલેશના લગ્ન થયા હતા.ફરિયાદી પક્ષના જણાવ્યા અનુસાર, પતિ અને પત્ની વચ્ચેના સંબંધો સૌહાર્દપૂર્ણ નહોતા. ૧૪/૦૪/૧૯૯૨ ના રોજ, પત્નીએ છૂટાછેડા આપવાનો સતત ઇનકાર કરતા અને અન્ય સહ-આરોપીઓ દ્વારા પ્રોત્સાહિત થતાં પતિએ તેના પર કેરોસીન રેડ્યું અને તેને આગ ચાંપી દીધી.તેણીને સારવાર માટે હોસ્પિટલ લઈ જવામાં આવી હતી.તેણી, થોડા સમય પછી, વ્યાપક સળગવાની ઇજાઓને કારણે મૃત્યુ પામી હતી.તેણીના મૃત્યુ પહેલાં, પોલીસે તેણીનું નિવેદન એફ. આઈ. આર. ના રૂપમાં નોંધ્યું હતું. એક્ટિઝક્યુટિવ મેજિસ્ટ્રેટે તેણીનું મૃત્યુનું નિવેદન નોંધ્યું હતું.આંક ૧માં આરોપ નક્કી કરવામાં આવ્યો હતો જેમાં આરોપ મૂકવામાં આવ્યો હતો કે તમામ આરોપીઓએ આઈ. પી. સી. ની કલમ ૧૧૪ સાથે વાંચીને આઈ. પી. સી. ની કલમ ૩૦૨ હેઠળ સજાપાત્ર હત્યાનો ગુનો કર્યો હતો.જો કે, સંરક્ષણ સંસ્કરણ એ હતું કે રસોડામાં કેરોસીનના ચૂલાથી આગ લાગતી વખતે ભાવનાને આકસ્મિક રીતે દાઝી જવાની ઇજાઓ થઈ હતી.

૩. ચંદ્રકાંત ભોવનભાઈ પટેલ, પ્રોસીક્યુશન વિટનેસ ૩ એક્ટિઝબિટ જર જુનાગઢ

સિટી પોલીસ સ્ટેશનના પીએસઆઈ હતા, જેમણે એફ. આઈ. આર.

નોંધી હતી. તેમણે પદ્મવ્રત કર્યું કે તેમણે જુબાની આપી કે,

૧૪/૦૪/૧૯૯૨ પરના રોજ, જુનાગઢના તબીબી અધિકારી તરફથી

સંદેશાવ્યવહાર પ્રાપ્ત થયો હતો જેમાં જણાવવામાં આવ્યું હતું કે નાકરા

ગામના ભવનાબેન નીલેશકુમાર મહેતાને સારવાર માટે હોસ્પિટલમાં

લાવવામાં આવ્યા હતા.ફરજ પરના કોન્સ્ટેબલ શ્રી જે. એલ. ભટ્ટને

મોકલવામાં આવ્યા હતા, જેમને પૂછપરછમાં જાણવા મળ્યું હતું કે મહિલા

ગંભીર છે.ત્યારબાદ તેઓ હોસ્પિટલના બર્ન્સ વોર્ડમાં ગયા અને એફ.

આઈ. આર. નોંધી હતી. તે સંપૂર્ણ રીતે જાગૃત હતી.તેણે તેણીએ આપેલી

એફ. આઈ. આર. હટાવી લીધી હતી.તે તેણીને વાંચવામાં આવી

હતી.તેણે મહિલાના સંબંધીઓને એફ. આઈ. આર. હટાવતા પહેલા

ત્યાંથી જતા રહેવા કહ્યું હતું. તે સાક્ષર હોવા છતાં, તે સહી કરવાની

સ્થિતિમાં નહોતી.તેથી, તેના અંગૂઠાની છાપ પ્રાપ્ત થઈ હતી.એફ. આઈ.

આર. આંક ૪૩ ખાતે રજૂ કરવામાં આવી હતી. તેણીનું બપોરે ૪-૩૦ પર

અવસાન થયું.હોસ્પિટલમાંથી ચઢીને આંક ૧૭માં રજૂ કરવામાં આવી

હતી.તેમના જણાવ્યા અનુસાર, તેઓ બપોરે ૧૨-૩૦ પર હોસ્પિટલમાં

પહોંચ્યા હતા.ભાવના સ્પષ્ટ રીતે બોલી રહી હતી અને તેણી જે કહેતી તે

લેખક લખી લેતો.તેમણે પુષ્ટિ કરી હતી કે એફ. આઈ. આર. ભાવના દ્વારા વર્ણવવામાં આવી હતી તેમ નોંધવામાં આવી હતી.

કોસ એક્ઝામિનેશનમાં, તેમણે જણાવ્યું હતું કે ચાર કે પાંચ વ્યક્તિઓ દર્દીના પલંગની નજીક હતા.તેમને ખાતરી નહોતી કે તેઓ તેના સંબંધીઓ છે કે નહીં.જ્યાં સુધી તેઓ હોસ્પિટલમાં હતા ત્યાં સુધી કાર્યકારી મેજિસ્ટ્રેટ શ્રી હર્મા આવ્યા ન હતા.

જ. એફ. આઈ. આર. આંક ૪૩માં ભાવનાએ જણાવ્યું હતું કે તે તેના પતિ, પતિના મોટા ભાઈ અને સાસુ સાથે રહેતી હતી.તેના લગ્ન બે વર્ષ પહેલા થયા હતા.તે દિવસે તે સવારે ઉઠીને તેના પતિ અને સાસુને ચા પીરસતી હતી.પછી તે રસોઈની તૈયારી કરવા માટે રસોડામાં ગઈ.લગભગ ૯-૩૦ વાગ્યે તેણીની સાસુ અને પતિ કેરોસીનથી ભરેલું વાસણ લઈને રસોડામાં આવ્યા.તેની સાથે તેનો સાળો પણ હાજર હતો.તેણે પતિને તેને આગ લગાડવા માટે ઉશ્કેર્યો હતો.ત્યારબાદ પતિએ તેના પર કેરોસીન રેડ્યું અને તેને આગ ચાંપી દીધી.તે ચીસો પાડવા લાગી, જેના પર ગામની મહિલાઓ આવી.આ દરમિયાન તેના પતિએ તેના પર પાણી રેડ્યું અને આગ બુઝાવી દીધી.આ મહિલાઓએ તેણીને પ્રાથમિક જ્યોતથી બચી જવાની આવૃત્તિ આપવાનું બળી ગયાનું નિવેદન આપવાનું કહ્યું જેથી

(ગામની) પ્રતિષ્ઠા જળવાઈ રહે.જો કે, વાસ્તવમાં, તેણીના પતિ અને સાળાએ તેણીને આગ ચાંપી દીધી હતી કારણ કે તેઓ ઈચ્છતા હતા કે તેણી છૂટાછેડા આપે.

પ. ફરિયાદી સાક્ષી ૧ શાર્દુલ ભગવાન હર્મા એક્ઝિઝિટ ૩૧ જુનાગઢના ડેપ્યુટી મેજિસ્ટ્રેટ હતા, જેમને કાર્યકારી મેજિસ્ટ્રેટની સત્તા સોંપવામાં આવી હતી.જ્યારે તેઓ ઘરે હતા ત્યારે બપોરે લગભગ ૧-૩૦ પર ૧૪/૦૪/૧૯૯૨ પરના રોજ મૃત્યુની ઘોષણા રેકૉર્ડ કરવા બદલ તેમને પોલીસ ચઢી મળી હતી.તેમણે એક્ઝિઝિટ ૩૨માં આવી ચઢીનું નિર્માણ કર્યું હતું.રજા હોવાથી તે તૈયાર થઈ ગયો અને પોલીસ વાનમાં સરકારી હોસ્પિટલમાં પહોંચ્યો.તેઓ બર્ન્સ વોર્ડમાં ગયા જ્યાં ડૉ. જી. સી. જોશી હાજર હતા, જેઓ તેમને દર્દી પાસે લઈ ગયા હતા.ડૉક્ટર પાસેથી ચકાસી લીધા પછી કે દર્દી સભાન હતો, તેણે ભાવનાને તેની મુલાકાત લેવાનો હેતુ જાહેર કર્યો.મૃત્યુનું નિવેદન નોંધે તે પહેલાં તેણે સંબંધીઓ અને પોલીસ કર્મચારીઓને બહાર જવા કહ્યું હતું.તેણે ૧-૪૫ પર મૃત્યુની ઘોષણા રેકૉર્ડ કરવાનું શરૂ કર્યું. તે સમયે ડૉક્ટર ત્યાં હાજર હતા.મૃત્યુની ઘોષણાની શરૂઆતમાં ડૉ. જોશી દ્વારા સમર્થન આપવામાં આવે છે કે દર્દી સભાન છે.મૃત્યુની ઘોષણાના અંતે પણ ડૉક્ટર દ્વારા સમર્થન આપવામાં આવે છે કે ઘોષણાના રેકૉર્ડિંગ દરમિયાન દર્દી સભાન હતો.આ ઘોષણા

તેમના દ્વારા નોંધવામાં આવી હતી.નિવેદન નોંધવામાં આવ્યું તે સમયે ભાવના ઉપરાંત માત્ર તેઓ અને ડૉ. જોશી હાજર હતા.પ્રશ્ન અને જવાબના રૂપમાં નોંધાયેલા તેમના જુબાની તેમજ મૃત્યુના નિવેદન એક્ઝિબિટ ૩૩ અનુસાર, મહિલાએ એવી અસર દર્શાવી હતી કે તેના પતિ નીલેશે કેરોસીન રેડ્યા બાદ તેને આગ ચાંપી દીધી હતી.તેના સાળાએ તેના પર છૂટાછેડા આપવા દબાણ કર્યું હતું, જેના કારણે પતિ ગુસ્સે થયો અને તેને સળગાવી દીધી.આ ઘટના નાકરા ખાતે તેના પતિના ઘરે સવારે લગભગ ૮-૩૦ થી ૯-૦૦ વાગ્યે બની હતી.ઘટના સમયે તેનો પતિ અને બનેલી હાજર હતા.તેણીએ ફરીથી કહ્યું કે આ કાર્યવાહીનું કારણ એ હતું કે તેણી પર છૂટાછેડા આપવા માટે દબાણ કરવામાં આવ્યું હતું.તેણીએ ૧૦મા ધોરણ સુધી અભ્યાસ કર્યો હતો પરંતુ તેના બદલે સહી કરવાની સ્થિતિમાં નહોતી, તેણીએ અંગૂઠાની છાપ મૂકી હતી.આ મૃત્યુની ઘોષણા એ સમર્થન ધરાવે છે કે તે ૧૩-૪૫ કલાકોથી શરૂ થાય છે અને ૧૪-૧૫ કલાકો પર સમાપ્ત થાય છે અને ડૉક્ટરનું સમર્થન પણ ધરાવે છે કે સમગ્ર ઘોષણા દરમિયાન દર્દી સભાન હતો.

૬. ભાવનાને સૌપ્રથમ માનવાદર ખાતે નજીકના સામુદાયિક આરોગ્ય કેન્દ્રમાં લઈ જવામાં આવી હતી.ત્યાં ડૉ. મગન ગોરધનદાસ દ્વારા તેમની સારવાર કરવામાં આવી હતી.આ સાક્ષી ફરિયાદી સાક્ષી ૨ આંક ૩૬ એ જુબાની

આપી હતી કે ૧૦-૩૦ સવારે ૧૪/૦૪/૧૯૯૨ [પરના રોજ](#), ભાવનાને સંબંધીઓ દ્વારા તેની હોસ્પિટલમાં લાવવામાં આવી હતી.તેમને પ્રાથમિક સારવાર આપવામાં આવી હતી.તેણીના પગના તળિયે સિવાય, તેણીના આખા શરીર પર સળગેલી ઈજાઓ હતી.તેના તમામ કપડાં બળીને ખાખ થઈ ગયા હતા.તેમણે ઈજાનું પ્રમાણપત્ર આપ્યું હતું જે આંક ૩૭માં રજૂ કરવામાં આવ્યું હતું.તેમણે તેણીને વધુ સારવાર માટે જુનાગઢ સિવિલ હોસ્પિટલમાં મોકલી હતી.તેઓ ૯૫ ટકા દાઝી ગયા હતા.તે જ દિવસે તેણે જલે ગયેલા નીલેશની સારવાર પણ કરી હતી.તેને હથેળી, હાથ તેમજ ચહેરા, ગરદન અને છાતી પર ફર્સ્ટ ડિગ્રી બર્નની ઈજાઓ થઈ હતી.તેમણે એક્ઝિઝિટ ૪૦માં નીલેશનું ઈન્જરી સર્ટિફિકેટ રજૂ કર્યું હતું.

ક્રોસ એક્ઝામિનેશનમાં તેમણે જણાવ્યું હતું કે જ્યારે ભાવનાને તેમની પાસે લાવવામાં આવી હતી, ત્યારે તે અર્ધ બેભાન અવસ્થામાં હતી, જે તેમણે કેસ પેપરમાં નોંધ્યું હતું.સંબંધીઓએ રસોઈ બનાવતી વખતે બળી જવાનો ઇતિહાસ આપ્યો હતો.તેણી અર્ધ-સભાન હોવાથી, તેણી પાસેથી ઇતિહાસ એકત્રિત કરવો શક્ય ન હતું.તેમણે તેમના દ્વારા આપવામાં આવતી વિવિધ દવાઓનું વર્ણન કર્યું હતું પરંતુ આવી દવાઓની શામક અસર હોવાની વાતને નકારી કાઢી હતી.જોકે, તેમણે સ્પષ્ટતા કરી હતી કે, જો દર્દી પ્રતિકૂળ પ્રતિક્રિયા આપે તો તેમણે આપેલું ફોર્ટવિન ઈન્જેક્શન

સુસ્તીનું કારણ બની શકે છે.તેમણે જણાવ્યું હતું કે ડેક્સોના ઈન્જેક્શનથી બ્લડ પ્રેશરમાં સુધારો થશે અને દર્દીને ચેતના પાછી મળશે.નીલેશ એક્ઝિઝિટ જાના કેસ પેપર્સમાં તેણે પોતાની પત્નીને બચાવવાનો પ્રયાસ કરતી વખતે બળી જવાનો ઇતિહાસ નોંધ્યો હતો.

૭. ડૉ. ઘનશ્યામ યુનીભાઈ જોશી, પ્રોસીક્યુશન વિટનેસ ૪, એક્ઝિઝિટ ૪૪ જુનાગઢ સિવિલ હોસ્પિટલમાં તબીબી અધિકારી હતા.~~તેમણે પદભ્રષ્ટ કર્યું કેતેમણે જુબાની આપી કે~~ મૃત્યુ ઘોષણા આંક ૩૩ ના ગાળા પરનું સમર્થન અને અંતે, તેમની સહી હતી.તે એક્ઝિઝિટિવ મેજિસ્ટ્રેટ શ્રી હર્મા દ્વારા ભાવનાની મૃત્યુની ઘોષણા રેકૉર્ડ કરવા માટે બર્ન્સ વોર્ડમાં ગયો હતો.તેમણે દર્દીની તપાસ કરી હતી અને જાણવા મળ્યું હતું કે તે ~~સંપૂર્ણપણે બેભાન હતી~~સંપૂર્ણપણે સભાન હતી.તેથી, તેમણે મેજિસ્ટ્રેટને કહ્યું કે તેઓ મૃત્યુની ઘોષણા રેકૉર્ડ કરી શકે છે અને દસ્તાવેજની શરૂઆતમાં આ પ્રકારનું સમર્થન કર્યું છે.મૃત્યુની ઘોષણાના રેકૉર્ડિંગ દરમિયાન તેઓ હાજર હતા.મૃત્યુની ઘોષણાના અંતે, તેમણે સમર્થન આપ્યું હતું કે દર્દી સભાન હતો.દર્દી ધીમે પણ સ્પષ્ટ રીતે બોલી રહ્યો હતો.મૃત્યુની ઘોષણા રેકૉર્ડ કરતી વખતે, દર્દીના સંબંધીઓને ત્યાંથી જવા માટે કહેવામાં આવ્યું હતું.જ્યારે નિવેદન નોંધવામાં આવ્યું ત્યારે ન તો સંબંધીઓ હાજર હતા અને ન તો પોલીસ.તેમણે પોસ્ટમોર્ટમ પણ

કરાવ્યું હતું.એક્ઝિબિટ ૪૫ ખાતે પોસ્ટમોર્ટમ નોટ રજૂ કરવામાં આવી હતી જેમાં મૃત્યુનું કારણ ભારે દાઝી જવાને કારણે આઘાત હોવાનું દર્શાવવામાં આવ્યું હતું.

કોસ એક્ઝામિનેશનમાં તેમણે જણાવ્યું હતું કે જ્યારે ભાવનાને હોસ્પિટલમાં લાવવામાં આવી ત્યારે ડૉ. મકવાના ઓ. પી. ડી. ના પ્રભારી હતા અને ડૉ. થુમાર બર્ન્સ વોર્ડના પ્રભારી હતા.

૮. વનિતા બેન હિમ્મતલાલ પાંડ્ય ફરિયાદી સાક્ષી ૫ આંક ૪૭ ભાવનાની માતા હતી.તેણીએ પદભ્રષ્ટ કર્યું કે લગ્ન પછી ભાવના મુંબઈમાં રહેતી હતી.તેનો પતિ તેની સાથે દુર્વ્યવહાર કરતો હતો અને તેની સાથે ઝઘડો કરતો હતો.એકવાર તેણીને તાત્કાલિક સંબંધીઓને ફોન કરતો તાર મળ્યો.આ તાર આંક ૨૨માં તૈયાર કરવામાં આવ્યો હતો.તારના જવાબમાં પ્રદીપકુમાર અને કિરણ (ભાવનાના સંબંધીઓ) મુંબઈ ગયા હતા.તેઓ ત્યાં ચારથી પાંચ દિવસ રોકાયા અને વૈવાહિક વિવાદ હોવાનું કહીને પાછા ફર્યા.તેઓએ દંપતીને સમજાવ્યા હતા.આ તાર પહેલાં, તેમના જમાઈને એક પોસ્ટકાર્ડ મળ્યું હતું, જે ભાવનાની સાસુએ લખ્યું હતું.આંક ૨૧માં પોસ્ટકાર્ડ તૈયાર કરવામાં આવ્યું હતું.પોસ્ટકાર્ડના જવાબમાં તેમનો જમાઈ અને જમાઈ મુંબઈ ગયા હતા અને સમસ્યાનું સમાધાન કરવાનો પ્રયાસ

કર્ચો હતો.ભાવનાનો પતિ તેને સતત પરેશાન કરતો હતો.આ સાક્ષી અનુસાર, ઘટનાના બે દિવસ પહેલા ભાવના અને નીલેશ તેના ઘરે આવ્યા હતા.નીલેશ છૂટાછેડા માંગતો હોવાથી ભાવના છોડવા આવ્યો હતો.તેણીએ તેને સમજાવ્યો.જ્યારે તેણે ભાવના છોડવાનો આગ્રહ કર્યો, ત્યારે સાક્ષીએ તેને વકીલો સાથે આવવાનું કહ્યું, પછી જ તે ભાવનાને તેની સાથે નાકરા લઈ ગયો.૧૪/૦૪/૧૯૯૨ [ખસ્ના રોજ](#), ઘટના વિશે સાંભળીને તે જુનાગઢ સિવિલ હોસ્પિટલમાં પહોંચી હતી.તેણીના જમાઈએ તેણીને રાહ જોવાનું કહ્યું કારણ કે પોલીસ તેણીનું નિવેદન નોંધી રહી હતી.દસ મિનિટ પછી તે અંદર ગઈ.તેમની દીકરી બોલી શકતી હતી.તે લગભગ ૧-૩૦ સુધી દસ મિનિટ ત્યાં રહી અને પછી તેના ઘરે પાછી ગઈ.ભાવનાના પરિવારમાં અવારનવાર ઝઘડા થતા હતા.તેણીએ તેને કહ્યું કે તેણી બની ગઈ છે.

કોસ એક્ઝામિનેશનમાં, તેણીએ સ્વીકાર્યું હતું કે તેણીના પોલીસ નિવેદનમાં, તેણીએ ભાવનાના પતિ દ્વારા તેને હેરાન કરવા વિશે અથવા ૧૨/૦૪/૧૯૯૨ [ખસ્ના રોજ](#), જ્યારે નીલેશ અને ભાવના તેના ઘરે આવ્યા હતા ત્યારે નીલેશે ભાવનાને છૂટાછેડા આપવાનો આગ્રહ કર્યો હતો તે વિશે જણાવ્યું ન હતું.તેણી સંમત થઈ કે તેણીની પુત્રીની સ્થિતિ જોઈને તે ભાંગી પડી હતી અને તે રડવા લાગી હતી.તેણીએ ઈનકાર કર્યો હતો કે

તેના અડધા કલાક પછી પોલીસ આવી હતી.તેણીએ કહ્યું કે તેણી પહોંચ્યા પછી દસ મિનિટ પછી મામલાતદાર આવ્યો.તેની દીકરી પીડાથી ચીસો પાડી રહી હતી અને તેથી, તે તેને કશું પૂછી શકી નહીં.તેણી સંમત થઈ કે તેણીના પોલીસ નિવેદનમાં, તેણીએ જણાવ્યું ન હતું કે જ્યારે તેણીએ તેની પુત્રીને પૂછ્યું ત્યારે તેણે તેને કહ્યું હતું કે તેના સાળા, સાસુ અને પતિએ તેને બાળી નાખ્યો હતો.

૯. પરેશ હિમ્મતલાલ પંડ્યા ફરિયાદી સાક્ષી ૭ આંક ૪૯, ભાવનાનો ભાઈ હતો.તેમની જુબાની અનુસાર, તેમના સાળા પ્રદીપને એક પોસ્ટકાર્ડ મળ્યું હતું જેણે તેમને કહ્યું હતું કે નીલેશ અને ભાવના વચ્ચે વિવાદ છે જેના કારણે તેઓ અને પ્રદીપ મુંઝઈ ગયા હતા.તેઓ ભાવના અને નીલેશ અને અન્ય સંબંધીઓને મળ્યા હતા.પતિ નાની નાની બાબતો અને ઘરના કામોને લઈને ઝઘડા કરે છે તેવી ભાવનાએ તેની ફરિયાદ કરી હતી.તેમણે બંને સાથે તર્ક કર્યો હતો.બે દિવસ રોકાયા બાદ તેઓ પરત ફર્યા હતા.બીજી વખત તેમને નીલેશ તરફથી તાર મળ્યો જેના પર કિરણ અને પ્રદીપ મુંઝઈ ગયા.ઘટનાની તારીખે, જ્યારે તે તેના ઘરે સૂઈ રહ્યો હતો, ત્યારે એક અજાણ્યો વ્યક્તિ આવ્યો અને તેને જાણ કરી કે ભાવનાની તબિયત સારી નથી અને તેને હોસ્પિટલમાં લઈ જવામાં આવી છે.જેથી તેઓ હોસ્પિટલ ગયા હતા.તેમણે ભાવનાને દાઝી ગયેલી હાલતમાં જોઈ

હતી.તે બોલી શકતી હતી.તેણીએ તેને ઓળખી લીધો.જ્યારે તેણે આ ઘટના વિશે પૂછ્યું ત્યારે તેણે તેને કહ્યું કે સવારે તેના પતિ નીલેશ, સાળા અને સાસુએ તેને આગ ચાંપી દીધી હતી.તે સમયે મેજિસ્ટ્રેટ આવ્યા અને તેમને જવા કહ્યું.તેણે કહ્યું કે ભાવનાનો પતિ છૂટાછેડા માંગતો હતો.

કોસ એક્ઝામિનેશનમાં, તેમણે એ વાતને નકારી કાઢી હતી કે ભાવનાનો સ્વભાવ આક્રમક હતો.જ્યારે તેઓ લોબીમાં હોસ્પિટલમાં ભાવનાને મળવા ગયા ત્યારે બે પોલીસકર્મીઓ, ભાવનાનો સાળો ધીરુ, તેની માતા અને પિતા હાજર હતા.વોર્ડમાં ભાવના સાથે થોડો સમય પસાર કર્યા પછી, મામલાતદાર આવ્યો અને તેમને જવા કહ્યું.

૧૦. ગેલભી દલભાઈ, ફરિયાદી સાક્ષી ૬, એક્ઝિબિટ ૪૮ એ ચકડા ડ્રાઈવર હતા જેમના વાહનમાં ભાવનાને માનવાદરની હોસ્પિટલમાં લઈ જવામાં આવી હતી.તેણે જુબાની આપી હતી કે તે આરોપીના પરિવારને ઓળખતો હતો કારણ કે તે એક જ ગામનો હતો.બોલાવવામાં આવ્યા પછી, તે તેની ચકડા રિક્ષામાં નિલેશના ઘરે ગયો.ત્યાં ઘણા લોકો ભેગા થયા હતા.ભાવના પાણીની ટાંકીની બાજુમાં બેઠી હતી.તેઓ તેણીને પોતાની રિક્ષામાં માનવાદર હોસ્પિટલમાં લઈ ગયા હતા અને જ્યાં સુધી તેણીને કારમાં જુનાગઢ લઈ જવામાં ન આવી ત્યાં સુધી ત્યાં જ રહ્યા હતા.

કોસ એક્ઝામિનેશનમાં તેઓ સંમત થયા હતા કે તેમની ઓટો રિક્ષામાં ભાવના, નીલેશ, ધીરુભિયા, શારદાબેન અને રાધાબેન પણ હતા.નીલેશના ઘરે પંચ, નાયબ પંચ અને ગ્રામ પંચાયતના સભ્યો આવ્યા હતા.જ્યારે સરપંચે ભાવનાબેનને પૂછ્યું કે તે કેવી રીતે બળી ગઈ, ત્યારે તેણે તેને કહ્યું હતું કે રસોઈ કરવા માટે તેણે પ્રાઈમસ સળગાવ્યું હતું અને જ્યોતથી બળી ગઈ હતી.ભાવનાને કારમાં લઈ જવામાં આવે તે પહેલાં તેની બહેન ઇલાબેન માનવદાર આવી હતી.ઇલાએ તેની સાથે ઈજાના કારણ વિશે વાત કરી અને જાણ થતાં, ઇલાએ ભાવનાને કહ્યું કે તે બળી ગઈ છે.

એપીપી દ્વારા વધુ પૂછપરછમાં, આ સાક્ષીએ જોકે સ્વીકાર્યું હતું કે તેણે તેના પોલીસ નિવેદનમાં ભાવના અને ઇલાબેન વચ્ચેની વાતચીત વિશે જણાવ્યું ન હતું.

૧૧. ઇલાબેન કૌશિકકુમાર પંડ્યા, ફરિયાદી સાક્ષી ૮એ એક્ટિઝબિટ ૫૦ ખાતે તપાસ કરી હતી અને કહ્યું હતું કે, ૧૪/૦૪/૧૯૯૨ [ખરના રોજ](#) તે ઘરે હતી.તેમને માહિતી મળી કે ભાવના બળીને ખાખ થઈ ગઈ છે અને તે માનવાદર હોસ્પિટલમાં છે, તેના પતિ અને સાળા હોસ્પિટલમાં ગયા

હતા.તેમની નાની દીકરી બીમાર હોવાથી તેઓ ત્યાં ગયા ન હતા.બાદમાં તેણીને ખબર પડી કે ભાવનાને ગંભીર ઈજાઓ થઈ છે અને તેને જુનાગઢ લઈ જવામાં આવી હતી.આમ, ઈલાબેનના જણાવ્યા અનુસાર જ્યારે ભાવનાને ત્યાંથી જુનાગઢ લઈ જવામાં આવી ત્યારે તે ક્યારેય માનવાદર હોસ્પિટલમાં ગઈ ન હતી.

કોસ એક્ઝામિનેશનમાં, બચાવ પક્ષે તેણીને માનવાદર હોસ્પિટલમાં તેણીની હાજરી અને ગેલભાઈ પ્રોસીક્યુશન વિટનેસ ૬ દ્વારા જણાવ્યા મુજબ ભાવના સાથેના તેના નિવેદન વિશે પૂછપરછ કરી હતી.જોકે આ સાક્ષી મક્કમ રહી હતી કે તે ક્યારેય માનવાદર ગઈ ન હતી.

૧૨. કલાભાઈ વાલાભાઈ, ફરિયાદી સાક્ષી ૯ એક્ઝિબિટ ૫૧ એ ઘટનાના દ્રશ્યના પંચ સાક્ષી હતા જે એક્ઝિબિટ પર ખાતે રજૂ કરવામાં આવ્યા હતા.તેમના પંચનામા અનુસાર, ઘરના રસોડામાં સિમેન્ટના ફ્લોર પર લગભગ એક ફૂટના સૂકા કેરોસીનનું નિશાન હતું.આ સ્થળની નજીક, કેરોસીનની સુગંધ ધરાવતું ધાતુના વાસણ હતું જેને સીલ કરીને ઢાંકવામાં આવ્યું હતું.જમીન પર એક માચિસની પેટી પણ પડી હતી જે પણ મળી આવી હતી.એક દીવાલની નજીક એક પ્રાઈમસ હતું.ત્યાં રસોઈની અન્ય વસ્તુઓ પણ હતી.રસોડાની બહાર ખુલ્લી જગ્યામાં પાણીની ટાંકી હતી

જ્યાંથી ભાવના પર પાણી રેડવામાં આવતું હતું.તે સ્થળેથી સળગેલા કપડાના ટુકડા મળી આવ્યા હતા.તેમને કેરોસીનની ગંધ આવી રહી હતી.આ ટુકડાઓ એકત્રિત કરવામાં આવ્યા હતા અને ટીનની પેટીમાં સીલ કરવામાં આવ્યા હતા.

સાક્ષીએ જણાવ્યું હતું કે પંચનામા તેની હાજરીમાં તૈયાર કરવામાં આવ્યો હતો.તેણે પોતાની સહી કરી.તેમ છતાં તેમણે જણાવ્યું હતું કે તેમની હાજરીમાં વાસણને સીલ કરવામાં આવ્યું ન હતું, પરંતુ અંદરથી મળી આવેલી એક સ્લિપમાં તેમની સહી હતી.

ક્રોસ એક્ઝામિનેશનમાં, તેમણે જણાવ્યું હતું કે રસોડામાં પ્રાઈમસમાં વાલ્વ હોય છે જે દબાવવામાં આવે તો અચાનક મોટી જ્યોત આપે છે.રસોડામાંથી કોઈ વપરાયેલી માચિસની લાકડી મળી ન હતી કારણ કે આવી કોઈ માચિસની લાકડી મળી ન હતી.રસોડામાં કેરોસીનનું ટીન પણ પડેલું હતું.

આ સાક્ષીએ દાવો કર્યો હતો કે ઘટનાની તારીખે તે ભાવનાના ઘરે પણ ગયો હતો જ્યાં અન્ય ઘણા લોકો ભેગા થયા હતા અને જોરું કે ભાવના પાણીની ટાંકી પાસે બેઠી હતી.ગામના સરપંચે ભાવનાને આ ઘટના કેવી

રીતે બની તે વિશે પૂછ્યું.તેણીએ જવાબ આપ્યો હતો કે તે રસોઈ કરવાની તૈયારી કરી રહી છે, તેણે પ્રાઈમસ પ્રગટાવ્યો હતો અને અકસ્માતે જ્યોત સાથે બળી ગઈ હતી.

આવા નિવેદનોના કારણે જાણવા મળ્યું કે એપીપીને કોસ-તપાસ કરવાની મંજૂરી આપવામાં આવી હતી, જેમાં તેણે સ્વીકાર્યું હતું કે તેણે ભાવના અથવા પરિવારના કોઈ સભ્ય સાથે વાત કરી નથી.તે એ વાત પર પણ સંમત થયો કે આજ સુધી તેણે કોઈને કહ્યું નથી કે આ અકસ્માતનો કેસ છે, હત્યાનો નહીં.

૧૩. તપાસ દરમિયાન એકત્રિત કરવામાં આવેલા વિવિધ લેખો ફોરેન્સિક વિશ્લેષણ માટે મોકલવામાં આવ્યા હતા.એફએસએલ રિપોર્ટ એક્ઝિબિટ ૨૬માં રજૂ કરવામાં આવ્યો હતો.મૃતકની સાડી, પાણીની ટાંકી પાસે મળી આવેલા કપડાના ટુકડા અને વાસણોમાંથી પેટ્રોલિયમ હાઈડ્રોકાર્બનની બાકીની હાજરી બહાર આવી હતી.

૧૪. ઇન્દ્રસિંહ નટવરસિંહ જાડેજા, ફરિયાદી સાક્ષી ૧૨, આંક ૬૬ તપાસ અધિકારી હતા.તેઓ માનવદારના વરિષ્ઠ પીએસઆઈ હતા.તેમણે તપાસ માટે લેવામાં આવેલા પગલાંની વિગતવાર માહિતી આપી હતી.

૧૫. આરોપી નંબર ૧ નિલેશે સીઆરપીસીની કલમ ૩૧૩ હેઠળ વિગતવાર લેખિત નિવેદન આપ્યું હતું. નિવેદનનો સાર એ છે કે તેમના ભાઈ જયંતીભાઈ વહેલી સવારે ઘરની બહાર નીકળી ગયા હતા અને ઘટના સમયે હાજર નહોતા.સવારની ચા પીધા પછી તેઓ વરંડામાં સમાચારપત્ર વાંચી રહ્યા હતા.તે જ ગામમાં અલગ રહેતા તેમના બીજા ભાઈ પ્રવીણભાઈ પણ આવ્યા હતા.બંને અખબાર વાંચી રહ્યા હતા.તેમની પત્ની ભાવના રસોડામાં રસોઈ બનાવવાની તૈયારી કરી રહી હતી.સવારે લગભગ ૯ વાગ્યે તેની પત્ની રસોડામાંથી ચીસો પાડતી આવી.તે સોજામાં હતી અને ઘરની બહાર નીકળી ગઈ હતી.તે તરત જ ત્યાં દોડી ગયો અને આગ ઓલવવાનો પ્રયાસ કર્યો અને પોતે બળીને ખાખ થઈ ગયો.તે તેને પાણીની ટાંકીમાં લઈ ગયો, પાણી પીવડાવ્યું અને આગ બુઝાવી.તેણે ભાવનાને પૂછ્યું કે તે કેવી રીતે બળી ગઈ અને તેણે તેને કહ્યું કે તેણીને આગની જવાળાઓમાંથી આગ લાગી છે.તેઓ અને અન્ય સંબંધીઓ ભાવનાને સારવાર માટે હોસ્પિટલ લઈ ગયા હતા.તેમણે વૈવાહિક વિવાદોનો પણ ઉલ્લેખ કર્યો હતો પરંતુ તેને સંપૂર્ણપણે તેમની પત્નીના સ્વભાવ પર દોષિત ઠેરવ્યો હતો.તેમણે સ્વીકાર્યું કે દસ્તાવેજો અનુક્રમે તાર અને પોસ્ટકાર્ડ, એક્ટિઝબિટ ૨૧ અને ૨૨ પ્રદર્શિત કરે છે.

૧૬. ટૂંકમાં આ રેકૉર્ડ પરનો પુરાવો છે.આવા પુરાવાના આધારે, વિદ્વાન ટ્રાયલ જજ એવા નિષ્કર્ષ પર આવ્યા કે કોઈ પણ આરોપીને દોષિત ઠેરવવા માટે અપૂરતા પુરાવા છે.પત્નીને છૂટાછેડા આપવાના પતિના આગ્રહ અંગે, જે તેની કાર્યવાહીનું કારણ દર્શાવવામાં આવ્યું હતું, વિદ્વાન ન્યાયાધીશે નોંધ્યું હતું કે રેકૉર્ડ પરના પુરાવા આવા તથ્યોને સ્થાપિત કરતા નથી.ટેલિગ્રામ અને પોસ્ટકાર્ડ અનુક્રમે આંક ૨૧ અને ૨૨ નો ઉલ્લેખ કરતા તેમણે અવલોકન કર્યું કે આ તે સમયગાળા સાથે સંબંધિત છે જ્યારે ભાવના મુંબઈમાં તેના પતિ સાથે રહેતી હતી.કોઈપણ સત્તામણીનો વધુ કોઈ પુરાવો મળ્યો ન હતો.તાજેતરના સમયમાં, તેઓએ નાકરા ખાતે રહેવાનું શરૂ કર્યું હતું.બે મૃત્યુની ઘોષણાઓ અંગે, વિદ્વાન ન્યાયાધીશે બંને વચ્ચે કેટલીક વિસંગતતાઓની નોંધ લીધી અને ડૉ. મગન પ્રોસીક્યુશન સાક્ષી ૨ ના પુરાવાનો પણ ઉલ્લેખ કર્યો, જેમના જણાવ્યા અનુસાર, ભાવનાની સ્થિતિ ગંભીર હતી.વિદ્વાન ન્યાયાધીશને ધ્યાનમાં રાખીને, કારણ કે ઇતિહાસ ભાવનાના સાસરિયાઓ દ્વારા આપવામાં આવ્યો હતો અને પોતે નહીં તે સૂચવે છે કે તેણી આપું કોઈ નિવેદન આપવાની સ્થિતિમાં નહોતી.વિદ્વાન ન્યાયાધીશે ડૉ. જોશીના પુરાવા અને સમર્થનને નકારી કાઢ્યું હતું કે ભાવના સભાન હતી અને નિવેદન આપવાની સ્થિતિમાં હતી કે આ ડૉક્ટરે ભાવનાની સારવાર કરી ન હતી અને તેના તબીબી કાગળો કોર્ટ સમક્ષ રજૂ કરવામાં આવ્યા ન હતા.ટૂંકમાં

કહીએ તો, વિદ્વાન ન્યાયાધીશને ગંભીર શંકા હતી કે ભાવના મેજિસ્ટ્રેટ સમક્ષ મૃત્યુની ઘોષણા કરવાની સ્થિતિમાં છે કે કેમ.

૧૭. આવા પુરાવાના આધારે, વિદ્વાન એપીપી સુશ્રી સી. એમ. શાહે રજૂઆત કરી હતી કે મૃત્યુની બે ઘોષણાઓને ધ્યાનમાં રાખીને, વિદ્વાન ન્યાયાધીશે આરોપી નંબર ૧ ને નિર્દોષ જાહેર કરવામાં ગંભીર ભૂલ કરી હતી.બંને મૃત્યુની ઘોષણાઓમાં, ભાવનાએ તેના પતિને એક એવી વ્યક્તિ તરીકે ફસાવ્યો હતો જેણે તેના પર કેરોસીન રેડ્યું હતું અને વૈવાહિક વિવાદને કારણે તેને આગ ચાંપી દીધી હતી.વૈવાહિક વિખવાદના પુરાવા અને ઘટના સ્થળ પરથી તપાસ એજન્સી દ્વારા એકત્રિત કરવામાં આવેલા અન્ય પુરાવા જેવા અન્ય પૂરતા પુરાવા હોવા છતાં આવા સંસ્કરણની પુષ્ટિ કરવામાં આવી હતી.મૃત્યુની બે ઘોષણાઓમાં નાની વિસંગતતાઓને ઇજાગ્રસ્ત મહિલાની માનસિક અને શારીરિક સ્થિતિને ધ્યાનમાં રાખીને અનુચિત મહત્વ આપવું જોઈએ નહીં.

૧૮. બીજી તરફ, વિદ્વાન વકીલ શ્રી રુતુરાજ નાનાવતીએ અપીલનો વિરોધ કર્યો હતો અને દલીલ કરી હતી કે મૃત્યુની ઘોષણાઓ વિશ્વસનીય નથી.પ્રારંભિક તબક્કે, ડૉ. મગને પ્રમાણિત કર્યું કે દર્દી અર્ધ સભાન હતો અને કોઈ નિવેદન આપવાની સ્થિતિમાં નહોતો.કાર્યકારી મેજિસ્ટ્રેટ દ્વારા

મૃત્યુનું નિવેદન નોંધાવતી વખતે હાજર રહેલા ડૉ. જોશીએ ભાવનાની સારવાર કરી ન હતી.તેણે તેની સારવારના કાગળો રજૂ કર્યા ન હતા.તેમની હાજરી અસામાન્ય હતી કારણ કે તેઓ બર્ન્સ વોર્ડના પ્રભારી ડૉક્ટર નહોતા.

વકીલે વધુમાં રજૂઆત કરી હતી કે પંચ સાક્ષી ફરિયાદી સાક્ષી લએ જણાવ્યું હતું કે ઘટના સ્થળના પંચનામા દરમિયાન મળી આવેલી વિવિધ વસ્તુઓ તેની હાજરીમાં સીલ કરવામાં આવી ન હતી.વકીલે રજૂઆત કરી હતી કે ગુનો કરવાનો હેતુ સ્થાપિત થયો નથી.

એવું ધ્યાન દોરવામાં આવ્યું હતું કે આરોપી નંબર ૧ પોતે તેની પત્નીને બચાવવાના પ્રયાસમાં ગંભીર રીતે દાઝી ગયો હતો.તે અને અન્ય સંબંધીઓ તેને હોસ્પિટલ લઈ ગયા હતા.તેમની નિર્દોષ મુક્તિની નોંધ યોગ્ય રીતે કરવામાં આવી હતી.

વકીલે છેલ્લે રજૂઆત કરી હતી કે નિર્દોષતા સામે અપીલ હોવાથી, જો બે મંતવ્યો શક્ય હોય તો પણ, કોર્ટ ટ્રાયલ કોર્ટ દ્વારા નોંધાયેલા નિર્દોષતાના તારણોને ઉલટાવી શકશે નહીં.

૧૯. મૃત્યુની ઘોષણાઓના સ્પષ્ટ મૂલ્યના સંદર્ભમાં, વકીલે ૨૦૧૨ (૩) જી. એલ. એચ. ૧૬૯ માં નોંધાયેલા સોમાભાઈ ગણેશભાઈ પરમાર વિરુદ્ધ ગુજરાત રાજ્યના કેસમાં આ અદાલતના નિર્ણય પર આધાર રાખ્યો હતો, જેમાં જાણવા મળ્યું હતું કે આરોપી પતિ અને સાસુને પણ સળગાવી દેવામાં આવી હતી અને આવી સળગેલી ઇજાઓ ફરિયાદી પક્ષ દ્વારા સમજાવવામાં આવી ન હતી, કોર્ટે કાર્યકારી મેજિસ્ટ્રેટ દ્વારા નોંધાયેલ મૃત્યુની ઘોષણાને નકારી કાઢી હતી અને આરોપીઓને નિર્દોષ જાહેર કર્યા હતા. વકીલે મુકેશભાઈ ગોપાલભાઈ બારોટ વિરુદ્ધ ગુજરાત રાજ્યના કેસમાં (૨૦૧૦) ૧૨ એસ. સી. સી. ૨૨૪ માં નોંધાયેલા નિર્ણય પર પણ આધાર રાખ્યો હતો, જેમાં બહુવિધ મૃત્યુદંડની ઘોષણાઓમાં મોટા વિરોધાભાસ જોવા મળ્યા હતા, જેમાંથી બે આરોપીઓને નિર્દોષ જાહેર કર્યા હતા, કોર્ટે એવું માન્યું હતું કે આરોપીની સજા વાજબી ન હતી.

૨૦. પુરાવાઓમાંથી, તે સ્પષ્ટ રીતે બહાર આવે છે કે કેસ નોંધપાત્ર રીતે મૃત્યુની ઘોષણાઓ પર આધારિત છે. મૃત્યુ પછીની આ જાહેરાતોમાં મુખ્ય તે છે જે પોલીસ સત્તાવાળાઓ દ્વારા નોંધવામાં આવી હતી જેને એફ. આઈ. આર. ના રૂપમાં ઘટાડીને આંક ૪૩માં રજૂ કરવામાં આવી હતી અને કાર્યકારી મેજિસ્ટ્રેટ દ્વારા આંક ૩૩માં રજૂ કરવામાં આવી હતી. મહિલા દ્વારા તેની માતા વનીતાબેન પ્રોસીક્યુશન વિટનેસ ૫ અને તેના ભાઈ પરેશ

પ્રોસીક્યુશન વિટનેસ ૭ ને વધુ બે કહેવાતી મૌખિક ઘોષણાઓ કરવામાં આવી હતી.આપણે આવી મૃત્યુ પામતી જાહેરાતોની સામગ્રી, તેમની વિશ્વસનીયતા અને આંતર-વિસંગતતા વિશે થોડા સમય પછી ચર્ચા કરીશું.જેમ નોંધ્યું છે તેમ, કેસ મોટાભાગે આ મૃત્યુની ઘોષણાઓ પર આધારિત હોવાથી, આપણે આ મુદ્દા પર કાયદાનો સંદર્ભ લઈ શકીએ છીએ.પુરાવા અધિનિયમની કલમ ૬૦ પૂરી પાડે છે કે મૌખિક પુરાવા, તમામ કિસ્સાઓમાં, સીધા હોવા જોઈએ.તે વધુમાં જણાવે છે કે, જો પુરાવા એવા તથ્યનો ઉલ્લેખ કરે છે જે સાંભળી શકાય છે, જે સાક્ષીનો પુરાવો હોવો જોઈએ જે કહે છે કે તેણે તે સાંભળ્યું છે.આમાંથી મૂળભૂત સિદ્ધાંત વહે છે કે સિવાય કે પુરાવા સીધા હોવા જોઈએ અને સાંભળવા નહીં.પુરાવા અધિનિયમની કલમ ૩૨, જો કે, એવા સંજોગોમાં અપવાદો પૂરા પાડે છે જેમાં સાક્ષીઓની સુનાવણી સ્વીકાર્ય હશે.મૃત્યુની ઘોષણા એ સાંભળવાની સાબિતીની અપવાદરૂપ શ્રેણીનો એક ભાગ છે.કલમ ૩૨ની કલમ (૧) એ જોગવાઈ કરે છે કે મૃત્યુ પામેલી વ્યક્તિ દ્વારા, જ્યારે તે મૃત્યુના કારણ સાથે સંબંધિત હોય અને તે વ્યક્તિ દ્વારા તેના મૃત્યુના કારણ વિશે અથવા વ્યવહારના કોઈપણ સંજોગો કે જેના પરિણામે તેનું મૃત્યુ થયું હોય તે અંગે કરવામાં આવેલા સંબંધિત તથ્યોના લેખિત અથવા મૌખિક નિવેદનો, જે કિસ્સાઓમાં તે વ્યક્તિના મૃત્યુનું કારણ પ્રશ્નમાં આવે છે, આવા નિવેદનો સંબંધિત હશે કે જે વ્યક્તિએ તેને બનાવ્યું હતું

તે સમયે તે મૃત્યુની અપેક્ષા હેઠળ હતું કે નહીં અને કાર્યવાહીની પ્રકૃતિ ગમે તે હોય જેમાં તેના મૃત્યુનું કારણ પ્રશ્નમાં આવે છે.આ સિદ્ધાંત વ્યક્તિના મૃત્યુની ક્ષણોમાં સત્યતામાં વિશ્વાસ અને જરૂરિયાતના સિદ્ધાંત પર આધારિત છે.

૨૧. એ. આઈ. આર. ૨૦૦૯ એસ. સી. (સપ) ૨૫૨૩માં અહેવાલિત જયશ્રી અનંત ખાંડેકર વિરુદ્ધ મહારાષ્ટ્ર રાજ્યના કેસમાં સુપ્રીમ કોર્ટે અવલોકન કર્યું હતું કે:

"૩૧.વ્યક્તિના જીવનની મૃત્યુની ક્ષણોમાં માનવ પાત્રની આંતરિક સત્યતામાં ગર્ભિત વિશ્વાસ ઉપરાંત, મૃત્યુની ઘોષણાની સ્વીકાર્યતા પણ આવશ્યકતાના સિદ્ધાંત પર આધારિત છે.ઘણા કિસ્સાઓમાં પીડિત તેના/તેણી પરના ગુનાનો એકમાત્ર નજરે જોનાર સાક્ષી હોય છે અને આવી પરિસ્થિતિઓમાં સાંભળેલી વાતોના સિદ્ધાંત પર મૃત્યુદંડની ઘોષણાને બાકાત રાખવાથી ન્યાયના હેતુઓને હરાવી શકાય છે.મૃત્યુની ઘોષણા પરનો અમેરિકન કાયદો પણ મૃત્યુની નિશ્ચિતતાના બેવડા પૂર્વધારણાઓ પર આગળ વધે છે જે માનવ પાત્રની સત્યતા અને આવશ્યકતાના સિદ્ધાંતમાં આંતરિક વિશ્વાસ તરફ દોરી જાય છે.

૨૨. એ. આઈ. આર. ૨૦૦૯ એસ. સી. ૧૪૮૭ માં નોંધાયેલા વરિફુપ્પલ શ્રીનિવાસ વિરુદ્ધ સ્ટેટ ઓફ એ. પી. ના કેસમાં, સર્વોચ્ચ અદાલતે મૃત્યુની ઘોષણાની વિશ્વસનીયતાને ન્યાય આપવા માટે ન્યાયિક રીતે વિકસાવેલા વિવિધ સિદ્ધાંતોને નીચે મુજબ ગણાવ્યા હતા:

"૮.મૃત્યુદંડની ઘોષણા મોટા વજન માટે હકદાર હોવા છતાં, એ નોંધવું યોગ્ય છે કે આરોપી પાસે કોસ-એક્ઝામિનેશનની કોઈ સત્તા નથી.સત્યને બહાર લાવવા માટે આવી શક્તિ આવશ્યક છે કારણ કે શપથ લેવાની ફરજ હોઈ શકે છે.આ જ કારણ છે કે કોર્ટ એ વાત પર પણ ભાર મૂકે છે કે મૃત્યુની ઘોષણા એવી પ્રકૃતિની હોવી જોઈએ કે જેથી કોર્ટને તેની ચોકસાઈમાં સંપૂર્ણ વિશ્વાસ મળે.કોર્ટે સાવચેતી રાખવી પડશે કે મૃતકનું નિવેદન શિક્ષણ અથવા ઉશ્કેરણીનું પરિણામ અથવા કલ્પનાનું પરિણામ ન હતું.અદાલતને વધુ સંતોષ થવો જોઈએ કે હુમલાખોરનું નિરીક્ષણ કરવાની અને તેને ઓળખવાની સ્પષ્ટ તક મળ્યા પછી મૃતક માનસિક રીતે સ્વસ્થ હતો.એકવાર કોર્ટને સંતોષ થાય કે ઘોષણા સાચી અને સ્વૈચ્છિક હતી, નિઃશંકપણે, તે કોઈપણ વધુ સમર્થન વિના તેની સજાને આધારે કરી શકે છે.તે કાયદાના સંપૂર્ણ નિયમ તરીકે નિર્ધારિત કરી શકાતો નથી કે જ્યાં સુધી તેની પુષ્ટિ ન થાય ત્યાં સુધી મૃત્યુની ઘોષણા દોષિત ઠેરવવાનો એકમાત્ર આધાર ન બની શકે.સમર્થનની જરૂર હોય

તેવો નિયમ માત્ર વિવેકનો નિયમ છે.આ અદાલતે કેટલાક ચુકાદાઓમાં મૃત્યુની ઘોષણાને સંચાલિત કરતા સિદ્ધાંતો નિર્ધારિત કર્યા છે, જેનો સારાંશ શ્રીમતી પાનીબેન વિરુદ્ધ ગુજરાત રાજ્ય (એ. આઈ. આર. ૧૯૯૨ એસ. સી. ૧૮૧૭) માં દર્શાવ્યા મુજબ નીચે મુજબ કરી શકાય છે:

(i) ન તો કાયદાનો નિયમ છે અને ન તો વિવેક છે કે જે પુષ્ટિ વિના મૃત્યુની ઘોષણા પર કાર્યવાહી કરી શકાતી નથી.[જુઓ મુન્નુ રાજા અને બીજું વિરુદ્ધ મધ્ય પ્રદેશ રાજ્ય (૧૯૭૬) ૨ એસસીઆર ૭૬૪)]

(ii) જો કોર્ટને સંતોષ થાય કે મૃત્યુની ઘોષણા સાચી અને સ્વૈચ્છિક છે, તો તે સમર્થન વિના તેના પર દોષિત ઠેરવી શકે છે.[જુઓ ઉત્તર પ્રદેશ રાજ્ય વિરુદ્ધ રામ સાગર ચાદવ અને અન્ય (એ. આઈ. આર. ૧૯૮૫ એસ. સી. ૪૧૬) અને રામાવતી દેવી વિરુદ્ધ બિહાર રાજ્ય (એ. આઈ. આર. ૧૯૮૩ એસ. સી. ૧૬૪)]

(iii) અદાલતે મૃત્યુની ઘોષણાની કાળજીપૂર્વક તપાસ કરવી પડશે અને ખાતરી કરવી પડશે કે ઘોષણા શિક્ષણ, પ્રેરણા અથવા કલ્પનાનું પરિણામ નથી.મૃતકને હુમલાખોરોનું નિરીક્ષણ કરવાની અને ઓળખવાની તક મળી હતી અને તે ઘોષણા કરવા માટે યોગ્ય સ્થિતિમાં હતો.[જુઓ કે.

રામચંદ્ર રેડ્ડી અને અન્ય વિરુદ્ધ સરકારી વકીલ (એ. આઈ. આર. ૧૯૭૬ એસ. સી. ૧૯૯૪)]

(iv) જ્યાં મૃત્યુની ઘોષણા શંકાસ્પદ હોય, ત્યાં સમર્થનકારી પુરાવા વિના તેના પર કાર્યવાહી થવી જોઈએ નહીં.[જુઓ રશીદ બેગ વિરુદ્ધ મધ્ય પ્રદેશ રાજ્ય (૧૯૭૪ (૪) એસ. સી. સી. ૨૬૪)]

(v) જ્યાં મૃતક બેભાન હતો અને ક્યારેય મૃત્યુની ઘોષણા કરી શક્યો ન હતો, ત્યાં તેના સંદર્ભમાં પુરાવા નકારી કાઢવામાં આવે છે.[કાકા સિંહ વિરુદ્ધ સ્ટેટ ઓફ એમપી (એ. આઈ. આર. ૧૯૮૨ એસ. સી. ૧૦૨૧) જુઓ]

(vi) અશક્તતાથી પીડાતી મૃત્યુની ઘોષણા દોષિત ઠેરવવાનો આધાર ન બનાવી શકે.[જુઓ રામ મનોરથ અને અન્યો વિરુદ્ધ સ્ટેટ ઓફ યુ. પી. (૧૯૮૧ (૨) એસ. સી. સી. ૬૫૪)]

(vii) માત્ર મૃત્યુની ઘોષણામાં ઘટના વિશેની વિગતો હોય છે, તેથી તેને નકારી શકાય નહીં.[જુઓ મહારાષ્ટ્ર રાજ્ય વિરુદ્ધ કૃષ્ણમૂર્તિ લક્ષ્મીપતિ નાયડુ (એ. આઈ. આર. ૧૯૮૧ એસ. સી. ૬૧૭)]

(viii) એ જ રીતે, કારણ કે તે માત્ર એક સંક્ષિપ્ત નિવેદન છે, તેને નકારી શકાય નહીં.તેનાથી વિપરીત, નિવેદનની ટૂંકીતા પોતે જ સત્યની ખાતરી આપે છે.[સૂરજદેવ ઓઝા અને અન્યો વિરુદ્ધ બિહાર રાજ્ય (એ. આઈ. આર. ૧૯૭૯ એસ. સી. ૧૫૦૫) જુઓ.

(ix) સામાન્ય રીતે મૃત્યુની ઘોષણા કરવા માટે મૃતક યોગ્ય માનસિક સ્થિતિમાં છે કે કેમ તે સંતોષવા માટે અદાલત તબીબી અભિપ્રાય જુએ છે.પરંતુ જ્યાં સાક્ષીએ કહ્યું કે મૃતક મૃત્યુની ઘોષણા કરવા માટે સ્વસ્થ અને સભાન સ્થિતિમાં હતો, ત્યાં તબીબી અભિપ્રાય પ્રચલિત થઈ શકતો નથી.[નાનાઉ રામ અને અન્ય વિરુદ્ધ મધ્ય પ્રદેશ રાજ્ય (એ. આઈ. આર. ૧૯૮૮ એસ. સી. ૯૧૨) જુઓ.

(x) જ્યાં ફરિયાદી પક્ષનું સંસ્કરણ મૃત્યુદંડની ઘોષણામાં આપેલા સંસ્કરણથી અલગ હોય, ત્યાં ઉપરોક્ત ઘોષણા પર કાર્યવાહી કરી શકાતી નથી.[ચુ. પી. રાજ્ય વિરુદ્ધ મદન મોહન અને અન્ય (એ. આઈ. આર. ૧૯૮૯ એસ. સી. ૧૫૧૯) જુઓ.

(xi) જ્યાં મૃત્યુની ઘોષણાના સ્વરૂપમાં એકથી વધુ નિવેદનો હોય, ત્યાં સમયના સંદર્ભમાં પ્રથમને પ્રાધાન્ય આપવું આવશ્યક છે.અલબત્ત, જો મૃત્યુની ઘોષણાઓની બહુમતીને વિશ્વસનીય અને વિશ્વસનીય ગણી શકાય, તો તેને સ્વીકારવી પડશે.[મોહનલાલ ગંગારામ ગેહાની વિરુદ્ધ મહારાષ્ટ્ર રાજ્ય (એ. આઈ. આર. ૧૯૮૨ એસ. સી. ૮૩૯) અને મોહનલાલ અને અન્યો વિરુદ્ધ હરિયાણા રાજ્ય (૨૦૦૭ (૯) એસ. સી. સી. ૧૫૧) જુઓ.

૨૩. એ. આઈ. આર. ૨૦૦૮ એસ. સી. (સપ) ૧૩૫૬માં વિકાસ અને અન્યો વિરુદ્ધ મહારાષ્ટ્ર રાજ્યના અહેવાલના કિસ્સામાં સર્વોચ્ચ અદાલતે અવલોકન કર્યું હતું કે સક્ષમ મેજિસ્ટ્રેટ દ્વારા નોંધાયેલ મૃત્યુદંડની ઘોષણા ઘણા ઊંચા સ્તરે રહેશે.તે નીચે પ્રમાણે અવલોકન કરવામાં આવ્યું હતું:

"૩૭.ખુશાલ રાવ કેસમાં આ અદાલત દ્વારા ઘડવામાં આવેલા સિદ્ધાંતોમાંથી એક એ હતો કે જ્યાં સક્ષમ મેજિસ્ટ્રેટ દ્વારા મૃત્યુદંડની ઘોષણા નોંધવામાં આવે છે, તે ઘણા ઊંચા સ્તરે રહેશે.અમે ઉપરોક્ત દ્રષ્ટિકોણ સાથે આદરપૂર્વક સંમત છીએ.અમારા ચુકાદામાં, આ માનવ વર્તનની સામાન્ય રીત પર પણ આધારિત છે.સક્ષમ મેજિસ્ટ્રેટ પાસે પીડિતાના મૃત્યુના નિવેદનમાં નામ આપવામાં આવેલી વ્યક્તિ સામે

પીછો કરવા માટે કોઈ કુદાડી નથી અને તેનાથી વિપરીત કંઈપણ દર્શાવતા સંજોગોની ગેરહાજરીમાં, અદાલત દ્વારા તેનો અવિશ્વાસ થવો જોઈએ નહીં.

૨૪. એ. આઈ. આર. ૨૦૧૧ એસ. સી. ૬૦૪ માં નોંધાયેલા ચિર્સ શિવરાજ વિરુદ્ધ આંધ્ર પ્રદેશ રાજ્યના કેસમાં, સુપ્રીમ કોર્ટે અવલોકન કર્યું હતું કે જો એવું દર્શાવવામાં આવે કે નિવેદન આપનાર વ્યક્તિ કોઈ બાહ્ય પરિબલથી પ્રભાવિત ન હતી અને યોગ્ય રીતે નોંધાયેલું નિવેદન આપ્યું હોય તો મૃત્યુદંડની ઘોષણા દોષિત ઠેરવવાનો એકમાત્ર આધાર હોઈ શકે છે.

૨૫. એ. આઈ. આર. ૨૦૧૨ એસ. સી. (સપ) ૭૯૨ માં નોંધાયેલા ભજુ ઉર્ફે કરણ સિંહ વિરુદ્ધ સ્ટેટ ઓફ એમ. પી. ના કિસ્સામાં તે નીચે મુજબ જોવા મળ્યું હતું:

"૧૦.કાયદો ખૂબ જ સ્પષ્ટ છે કે જો મૃત્યુની ઘોષણા કાયદા અનુસાર નોંધવામાં આવી છે, વિશ્વસનીય છે અને ઘટનાઓની ઘટનાનું સચોટ અને સંભવિત સમજૂતી આપે છે, તો મૃત્યુની ઘોષણા પર અદાલત ચોક્કસપણે આધાર રાખી શકે છે અને એકમાત્ર પુરાવા બનાવી શકે છે જેના પરિણામે આરોપીઓને દોષિત ઠેરવવામાં આવે છે.આ અદાલતે

સ્પષ્ટપણે એ સિદ્ધાંત દર્શાવ્યો છે કે ભારતીય પુરાવા અધિનિયમ, ૧૮૭૨ની કલમ ૩૨ (ટૂંકમાં 'અધિનિયમ') સાંભળેલા પુરાવાની સ્વીકાર્યતા સામે સામાન્ય નિયમનો અપવાદ છે.કલમ ૩૨ની કલમ (૧) મૃતકના નિવેદનને સ્વીકાર્ય બનાવે છે, જેને સામાન્ય રીતે 'મૃત્યુ ઘોષણા' તરીકે વર્ણવવામાં આવે છે.'મૃત્યુ ઘોષણા' નો અર્થ અનિવાર્યપણે કોઈ વ્યક્તિ દ્વારા તેના મૃત્યુનું કારણ અથવા તેના મૃત્યુમાં પરિણમેલા વ્યવહારના સંજોગો વિશે કરવામાં આવેલ નિવેદન છે.મૃત્યુની ઘોષણાની સ્વીકાર્યતા એ સિદ્ધાંત પર આધારિત છે કે તોળાઈ રહેલા મૃત્યુની ભાવના માણસના મનમાં ઉત્પન્ન થાય છે, એ જ લાગણી જે શપથ હેઠળના પ્રમાણિક અને સદાચારી માણસની હોય છે.મૃત્યુની ઘોષણા એ વિચારણા પર સ્વીકાર્ય છે કે ઘોષણા ચરમસીમાએ કરવામાં આવી હતી, જ્યારે નિર્માતા મૃત્યુના તબક્કે હોય અને જ્યારે આ દુનિયાની દરેક આશા જતી રહે, જ્યારે ખોટો દાવો દાખલ કરવાનો દરેક હેતુ મનમાં શાંત થઈ જાય અને જુબાની આપનાર વ્યક્તિ સત્ય બોલવા માટે સૌથી શક્તિશાળી વિચારણાઓ દ્વારા પ્રેરિત થાય.એકવાર કોર્ટને સંતોષ થાય કે ઘોષણા સાચી અને સ્વૈચ્છિક હતી, તે નિઃશંકપણે કોઈ વધુ સમર્થનની જરૂર વગર મૃત્યુની ઘોષણા પર તેની દોષિતતાને આધારે કરી શકે છે.તે કાયદાના સંપૂર્ણ નિયમ તરીકે નિર્ધારિત કરી શકાતો નથી કે મૃત્યુની ઘોષણા

દોષિત ઠેરવવાનો એકમાત્ર આધાર ન બનાવી શકે સિવાય કે તેને અન્ય પુરાવા દ્વારા સમર્થન આપવામાં આવે.

૨૬. એ. આઈ. આર. ૨૦૧૩ એસ. સી. ૩૭૩૧ માં નોંધાયેલા રાજસ્થાન રાજ્ય વિરુદ્ધ સંતોષ સવિતાના કિસ્સામાં મૃતકએ અનુક્રમે એ. એસ. આઈ. અને ડૉક્ટર સમક્ષ મૃત્યુની બે ઘોષણાઓ કરી હતી. અદાલતે અવલોકન કર્યું હતું કે આવી ઘોષણાઓને નકારી શકાય નહીં, તેમ છતાં મેજિસ્ટ્રેટને ઘોષણા નોંધવા માટે વિનંતી કરવામાં આવી ન હતી.

૨૭. રફીક @રઉફ અને અન્યો વિરુદ્ધ યુપી રાજ્ય એ. આઈ. આર. ૨૦૧૩ એસ. સી. ૨૨૭૨ માં નોંધાયેલા કેસમાં કોર્ટે મૃતક દ્વારા કરવામાં આવેલી મૃત્યુની ઘોષણા પર આધાર રાખ્યો હતો, જો કે તે પોલીસ અધિકારીને કરવામાં આવ્યો હતો.

૨૮. એ. આઈ. આર. ૨૦૧૩ એસ. સી. ૨૦૫૯માં નોંધાયેલા મધ્યપ્રદેશ રાજ્ય વિરુદ્ધ દલ સિંહ અને અન્યોના કિસ્સામાં એવું જોવા મળ્યું હતું કે ડૉક્ટર દ્વારા પ્રમાણપત્ર કે નિવેદન બનાવનાર નિવેદન આપવા માટે યોગ્ય છે તે દરેક કિસ્સામાં આવશ્યક આવશ્યકતા નથી અને કાયદા દ્વારા પ્રદાન કરાયેલ મૃત્યુની ઘોષણા નોંધવા માટે કોઈ બંધારણ અથવા પ્રક્રિયા નથી.

૨૯. આશાબાઈ અને અન્ય વિરુદ્ધ મહારાષ્ટ્ર રાજ્યના કેસમાં એ. આઈ. આર. ૨૦૧૩ એસ. સી. ૩૪૧ માં અહેવાલ આપ્યો હતો કે કોર્ટ બહુવિધ મૃત્યુ ઘોષણાઓની અસરની તપાસ કરી રહી હતી.આવી તમામ જાહેરાતોમાં મૃતકએ તેની સાસુ અને સાળીને સામેલ કરી હતી પરંતુ એક જાહેરનામામાં અન્ય બે વ્યક્તિઓનું નામ લીધું હતું તે જોતાં એવું માનવામાં આવ્યું હતું કે તે તેણીની અગાઉની જાહેરાતોને અસ્વીકાર્ય બનાવશે નહીં.પરિણામે, સાસુ અને ભાભીની સજાને સમર્થન આપવામાં આવ્યું હતું.

૩૦. વર્તમાન કિસ્સામાં, બે લેખિત મૃત્યુ ઘોષણાઓ છે.ભાવનાએ પોતે નોંધાવેલી એફ. આઈ. આર. આંક ૪૩માં, તેણે ખુલાસો કર્યો હતો કે, સવારે લગભગ ૯-૩૦ વાગ્યે, જ્યારે તે રસોડામાં હતી, ત્યારે તેનો પતિ હાથમાં એક વાસણ લઈને ત્યાં આવ્યો હતો, જેમાં કેરોસીન હતું.તેની સાસુ અને સાળા પણ આવ્યા અને તેના પતિએ કેરોસીન રેડ્યું અને તેને આગ ચાંપી દીધી.તે ચીસો પાડવા લાગી, જેના પર ગામની મહિલાઓ આવી.તેના પતિએ તેના પર પાણી રેડ્યું અને આગ બુઝાવી.મહિલાઓએ તેણીને એમ કહેવા વિનંતી કરી કે ગામની પ્રતિષ્ઠા બચાવવા માટે તેણીને આકસ્મિક રીતે પ્રાઈમસ દ્વારા સળગાવી દેવામાં આવી હતી.એક્ઝિક્યુટિવ મેજિસ્ટ્રેટ એક્ઝિબિટ ૩૩ દ્વારા નોંધાયેલા મૃત્યુના નિવેદનમાં, મૃતકએ એ જ રીતે જણાવ્યું હતું કે તેના પતિ નીલેશે તેના પર

કેરોસીન રેડ્યું હતું અને તેને આગ ચાંપી હતી.તેના સાસરિયાઓ તેના પર છૂટાછેડા આપવા દબાણ કરી રહ્યા હતા જેના કારણે તેના પતિએ આ પગલું ભર્યું હતું.

૩૧. આમ જોઈ શકાય છે કે જ્યાં સુધી આરોપી નંબર ૧ ની સંડોવણીનો સંબંધ છે ત્યાં સુધી તમામ ભૌતિક પાસાઓ પર બંને મૃત્યુની ઘોષણાઓ સુસંગત છે.સાક્ષીએ વિગતો આપી હતી જે પણ નોંધપાત્ર રીતે સમાન હતી.તેણીના જણાવ્યા અનુસાર, આ ઘટના સવારે તેના પતિના ઘરે બની હતી જ્યારે તે રસોડામાં હતી.છૂટાછેડા આપવા માટે તેણી પર પતિ અને સાસરિયાઓ તરફથી દબાણ હતું.પતિએ એક વાસણમાંથી કેરોસીન રેડ્યું જે તે લાવ્યો અને પછી તેને આગ ચાંપી દીધી.આ બંને ઘોષણાઓમાં પતિએ તેને આગ લગાડવાનું સ્પષ્ટપણે સામેલ હતું.અલબત્ત, કેટલીક નાની વિસંગતતાઓ છે જેમ કે પોલીસ નિવેદનમાં, તેણીએ તેની સાસુને પણ સામેલ કરી હતી જ્યારે એક્ઝિક્યુટિવ મેજિસ્ટ્રેટ દ્વારા નોંધાયેલા મૃત્યુના નિવેદન એક્ઝિબિટ ૩૩ માં તેણીએ સાસુ દ્વારા ભજવવામાં આવેલી ભૂમિકાનો કોઈ સંદર્ભ આપ્યો ન હતો.જો કે, આ પોતે જ મૃત્યુની ઘોષણાની અસરને દૂર કરશે નહીં અથવા જ્યાં સુધી તેના પતિની વાત છે ત્યાં સુધી તેના નિવેદનની વિશ્વસનીયતામાં ઘટાડો કરશે નહીં.બંને મૃત્યુની ઘોષણાઓમાં તેમની સંડોવણી ચોક્કસ અને સુસંગત હતી.

૩૨. અમે ઘોષણાકારના નિવેદનને સંપૂર્ણપણે સ્વીકાર્ય અને સાચું માનીએ છીએ.તેણી અન્યથા તેના પતિને ખોટી રીતે શા માટે સામેલ કરશે તેનું કોઈ કારણ સૂચવતા રેકૉર્ડ્સ પર કંઈ નથી.તેણીના પરિવારના સભ્યો દ્વારા તેણીને ભણાવવાની તક ઓછી હતી.આપણને યાદ હશે કે, ઘટના બનતી જ તે વિસ્તારમાંથી ઘણી સ્ત્રીઓ આવી પહોંચી હતી.અન્ય સાક્ષીઓના જણાવ્યા અનુસાર ટૂંક સમયમાં જ ગામના અન્ય લોકો જેમાં સરપંચનો સમાવેશ થાય છે તે આરોપી નંબર ૧ના ઘરે આવ્યા હતા.આ એકદમ સ્વાભાવિક હતું કારણ કે જો સવારે ગામમાં આવી ઘટના બને, તો જિજ્ઞાસા અને મદદ માટે, પડોશીઓ અને અન્ય લોકો પહોંચશે.મૃતકને તેના પોતાના કોઈ પણ સંબંધીને મળવાની તક મળી ન હતી.જ્યારે તેણીને માનવાદરની હોસ્પિટલમાં લઈ જવામાં આવી ત્યારે પણ તેણી તરફથી કોઈ સંબંધી હાજર નહોતો.બચાવ પક્ષે એવું સૂચવવાનો નબળો પ્રયાસ કર્યો કે, માનવદાર ખાતે, તેણીને જુનાગઢ લઈ જવા માટે કારમાં બેસાડવામાં આવે તે પહેલાં, તેણીની બહેન ઇલાબેન આવી અને તેણીને એવું કહેવા માટે પ્રેરિત કરી કે તેણીને આગ લગાડવામાં આવી છે.આ ચક્રા ડ્રાઈવર ગેલાભાઈ પ્રોસીક્યુશન વિટનેસ ૬ એક્ટિઝબિટ ૪૮ દ્વારા સ્થાપિત કરવાની માંગ કરવામાં આવી હતી.કોસ એક્ઝામિનેશનમાં તેમણે આવી ઘટના વર્ણવી હતી.જો કે, ફરિયાદી પક્ષ દ્વારા તેની આગળની તપાસમાં, તેણે સ્વીકાર્યું કે તેણે તેના પોલીસ નિવેદનમાં આવું કહ્યું ન હતું.આમ, અદાલત સમક્ષ આ સાક્ષીએ પ્રથમ વખત એક મહત્વપૂર્ણ અને મહત્વપૂર્ણ હકીકત વર્ણવી હતી.તેથી, આ સંબંધમાં

તેમના દાવાને નકારી કાઢવો જોઈએ.ફરિયાદી સાક્ષી ૮ ઇલાબેને પોતે જુબાની આપી હતી કે તેની બહેનના સમાચાર સાંભળીને તેના પતિ અને સાળા માનવદાર ખાતેની હોસ્પિટલમાં ગયા હતા અને તેણી તેની નાની પુત્રીની માંદગીને કારણે જઈ શકી ન હતી.કોસ એક્ઝામિનેશનમાં, ફરીથી તેણીનો માનવાદર ખાતે ભાવનાને ભણાવવાનો પ્રયાસ કરવામાં આવ્યો હતો, જેને તેણીએ નકારી કાઢ્યો હતો.વધુમાં, બચાવ પક્ષ અનુસાર પણ, ભાવનાને પતિ અને અન્ય ઘણા સંબંધીઓ સાથે ચક્રા રક્ષામાં લઈ જવામાં આવી હતી, જ્યાંથી ફરીથી આરોપીના સંબંધીઓએ ભાવનાને માનવદારથી જુનાગઢની હોસ્પિટલમાં ખસેડી હતી.આટલા સમય સુધી ભાવનાના સંબંધીઓ તેને મળ્યા પણ નહોતા.સમય સૂચવે છે તેમ, પોલીસ એક ચઢીના જવાબમાં જુનાગઢ હોસ્પિટલમાં પહોંચી હતી.સૌ પ્રથમ હેડ કોન્સ્ટેબલ જે. એલ. ભટ્ટે હોસ્પિટલની મુલાકાત લીધી હતી અને પીએસઆઈ ચંદ્રકાંત પટેલ પ્રોસીક્યુશન વિટનેસ ડને જાણ કરી હતી કે ભાવનાની સ્થિતિ ગંભીર છે, જેના પર ચંદ્રકાંત પટેલ લેખક સાથે મહિલાનું નિવેદન નોંધવા માટે હોસ્પિટલ ગયા હતા.તેઓ બપોરે ૧૨-૩૦ પર હોસ્પિટલમાં પહોંચ્યા હતા.૧૩-૫૦ પર એફઆઈઆર નોંધવામાં આવી હતી.ત્યારબાદ તરત જ, એક્ઝિક્યુટિવ મેજિસ્ટ્રેટ પણ આવ્યા અને તેમના જણાવ્યા અનુસાર, મૃત્યુની ઘોષણાનું રેકોર્ડિંગ ૧૩-૪૫ થી ૧૩ થયું.આપણે થોડા સમય પછી આવા ટૂંકા સમયના ઓવરલેપનો સંદર્ભ લઈશું.આ માત્ર એટલું જ સાબિત કરશે કે જો બે સરકારી અધિકારીઓની મુલાકાતો વચ્ચે થોડો સમયનો

અંતરાલ હોય તો પણ, એવો સમય ભાગ્યે જ થોડી મિનિટોનો હોય, જે દરમિયાન જો ભાવનાની માતા, ભાઈ અને અન્ય સંબંધીઓ તેણીને પ્રભાવિત કરવા માટે ખૂબ જ ઓછો સમય છોડતી જોઈ શક્યા હોત.હકીકતમાં, તે સમય સુધીમાં, તેઓ તેને મળી પણ શક્યા ત્યાં સુધીમાં એફ. આઈ. આર. પહેલેથી જ નોંધાયેલી હતી.તમામ હિસાબથી, આમ, એફ. આઈ. આર. અને મૃત્યુની ઘોષણામાં સમાવિષ્ટ ભાવનાના નિવેદનો કોઈપણ શિક્ષણથી મુક્ત હતા.

૩૩. ભાવનાની નિવેદન આપવાની સ્થિતિનો પ્રશ્ન અમારી સામે ઉગ્ર રીતે વિવાદિત હતો.એવું ધ્યાન દોરવામાં આવ્યું હતું કે ડૉ. મગન પ્રોસીક્યુશન વિટનેસ ૨, જેમણે માનવાદર હોસ્પિટલમાં ભાવનાની ટૂંકી સારવાર કરી હતી, તેમણે જણાવ્યું હતું કે તેણી અર્ધ સભાન સ્થિતિમાં હતી અને ઇતિહાસ આપવાની સ્થિતિમાં નહોતી.જો કે, અમારી પાસે જુનાગઢ સિવિલ હોસ્પિટલના તબીબી અધિકારી ડૉ. ઘનશ્યામ જોશી પ્રોસીક્યુશન વિટનેસ ૪ એક્ટિવિટી ૪૪ ની જુબાનીને નકારી કાઢવાનું કોઈ કારણ નથી.મેજિસ્ટ્રેટે મૃત્યુનું નિવેદન નોંધ્યું તે દરમિયાન તેઓ હાજર રહ્યા હતા.મૃત્યુનું નિવેદન નોંધે તે પહેલાં મેજિસ્ટ્રેટે તેની સાથે પૂછપરછ કરી હતી કે શું દર્દી બેભાન છે અને નિવેદન આપવાની સ્થિતિમાં છે કે કેમ.ડૉક્ટરે દર્દીની સ્થિતિની ચકાસણી કર્યા પછી પ્રમાણિત કર્યું કે તે હોશમાં છે.તે પછી મેજિસ્ટ્રેટે તેમનો પરિચય અને તેમની મુલાકાતનો હેતુ આપ્યા પછી મૃત્યુની ઘોષણા નોંધવાનું શરૂ કર્યું.જાહેરાતના રેકોર્ડિંગ દરમિયાન

ડૉક્ટર હાજર રહ્યા હતા.દસ્તાવેજની ટોચ પર, તેમણે પ્રમાણિત કર્યું કે દર્દી સભાન હતો.નીચે નિવેદન રેકૉર્ડ કરવાના સમાપન પર તેમણે ફરીથી સમર્થન આપ્યું કે દર્દી સભાન હતો.કોર્ટ સમક્ષ તેમણે એમ પણ જણાવ્યું હતું કે દર્દી સભાન હતો અને નિવેદન આપવાની સ્થિતિમાં હતો.આમ, આ સાક્ષીનો પુરાવો, જે એક સ્વતંત્ર વ્યક્તિ છે, મેજિસ્ટ્રેટ દ્વારા મૃત્યુની ઘોષણાના રેકૉર્ડિંગને વધુ સમર્થન આપે છે અને મહત્વપૂર્ણ હકીકત એ છે કે દર્દી માત્ર સભાન જ નહોતી, તે નિવેદન આપવાની સ્થિતિમાં પણ હતી.હકીકતમાં, ભાવનાએ મેજિસ્ટ્રેટને કહ્યું હતું કે તેણે ૧૦મા ધોરણ સુધી અભ્યાસ કર્યો હોવા છતાં, તેની ઇજાઓને કારણે, તે સહી કરી શકતી નથી અને તેના બદલે અંગૂઠાની છાપ મૂકશે.આ નિવેદન રેકૉર્ડ કરતી વખતે તેણીની સતર્ક માનસિક સ્થિતિ સૂચવે છે.

૩૪. ડૉ. મગન પ્રોસીક્યુશન વિટનેસ રહે પણ ભારપૂર્વક જણાવ્યું હતું કે તેમના દ્વારા આપવામાં આવેલી કોઈ પણ દવાની શામક અસર આક્રમક સારવાર અથવા ભારે પીડા નિવારક દવાઓના કારણે દર્દીની ઊંડી ઊંઘમાં પડવાની સંભાવનાને નકારી કાઢે છે.હકીકતમાં, તેમણે સ્પષ્ટતા કરી હતી કે ડેક્સન ઈન્જેક્શન, જે તેમણે આપ્યું હતું, તે દર્દીના બ્લડ પ્રેશરને સુધારવા માટે હતું અને દર્દીને ચેતનામાં પુનર્જીવિત કરી શકે છે.આમ જોઈ શકાય છે કે, માનવાદર હોસ્પિટલમાં ભાવનાની સારવાર અને જુનાગઢમાં વધુ સારવાર પછી, જો વ્યાપક સળગેલી ઇજાઓના તાત્કાલિક આંચકાથી તે અર્ધ બેભાન થઈ ગઈ હોત, તો તે આવી

સારવારથી પુનર્જીવિત થઈ શકી હોત.તેથી, ડૉ. મગનના પુરાવાઓને અલગથી જોઈ શકાતા નથી કે જે ડૉ. જોશીની સ્પષ્ટ અને નિષ્પક્ષ જુબાનીને નકારી કાઢે છે કે ભાવના મૃત્યુની ઘોષણાના રેકૉર્ડિંગ દરમિયાન માત્ર સભાન જ નહોતી પરંતુ નિવેદન આપવામાં પણ સક્ષમ હતી.

૩૫. અમે બે મૃત્યુની ઘોષણાઓના સંદર્ભમાં અમારા તારણોનો ટૂંકમાં સારાંશ આપી શકીએ છીએ:

(એ) સરકારી ડૉક્ટરની હાજરીમાં એક્ઝિક્યુટિવ મેજિસ્ટ્રેટ સમક્ષ આમાંથી એક મૃત્યુ ઘોષણાઓ લખવામાં આવી હતી;

(બી) એક્ઝિક્યુટિવ મેજિસ્ટ્રેટે મૃત્યુનું નિવેદન નોંધ્યું ત્યારે હાજર રહેલા ડૉ. જોશીએ પ્રમાણિત કર્યું કે દર્દી બેભાન હતો.તેમણે મૃત્યુની ઘોષણા પર સમર્થન આપ્યું હતું.

(સી) ભાવના પર કેરોસીન છાંટવામાં અને તેને આગ લગાડવામાં પતિ દ્વારા ભજવવામાં આવેલી ભૂમિકામાં બંને મૃત્યુની ઘોષણાઓ સુસંગત હતી.

(ડી) પોલીસ નિવેદનમાં સાસુની કથિત ભૂમિકા જેવી નાની વિસંગતતાઓ, જેમાં મેજિસ્ટ્રેટ દ્વારા નોંધાયેલ મૃત્યુની ઘોષણા ખૂટે છે, તે તેણીના નિવેદનોના સંપૂર્ણ પુરાવા મૂલ્યને નષ્ટ કરશે નહીં.

(ઈ) જ્યારે મૃત્યુની ઘોષણાઓ નોંધવામાં આવી ત્યારે ભાવનાના સંબંધીએ તેના પર કોઈ પ્રભાવ પાડવાની શક્યતા ન હતી.તેથી, આ મૃત્યુની ઘોષણાઓ કોઈપણ શિક્ષણથી મુક્ત હતી.

૩૬. અગાઉ નોંધ્યું છે તેમ, સુપ્રીમ કોર્ટના નિર્ણયોની શ્રેણી સૂચવે છે કે જો એક્ઝિક્યુટિવ મેજિસ્ટ્રેટ દ્વારા નોંધાયેલ મૃત્યુની ઘોષણા વિશ્વસનીય અને સાચી અને કોઈપણ બાહ્ય પ્રભાવથી મુક્ત હોવાનું જણાય, તો પુરાવાના અન્ય સ્ત્રોતોમાંથી સમર્થન સંપૂર્ણપણે બિનજરૂરી હશે.જો કે, આપણે જોઈએ છીએ કે વર્તમાન કેસમાં, અન્ય સ્ત્રોતોમાંથી પૂરતા પ્રમાણમાં સમર્થન છે.

૩૭. હવે આપણે અન્ય પુરાવા જોઈ શકીએ છીએ.પતિ અને પત્ની વચ્ચેના તણાવપૂર્ણ સંબંધો એક સ્વીકૃત હકીકત છે.હકીકતમાં, બચાવ પક્ષે ટેલિગ્રામ એક્ઝિબિટ ૨૧ અને એક્ઝિબિટ ૨૨ ખાતેના પત્રનો સ્વીકાર કર્યો હતો, જે મુજબ ભાવનાના સંબંધીઓએ પતિ-પત્ની વચ્ચે શાંતિ સ્થાપિત કરવા માટે મુંબઈ જવું પડ્યું હતું.સીઆરપીસીની કલમ ૩૧૩ હેઠળ પતિના નિવેદનમાં પણ તેણે

સ્વીકાર્યું હતું કે તે અને ભાવના વચ્ચે વૈવાહિક વિખવાદ હતો.અલબત્ત, તેણે સમગ્ર દોષ તેની પત્ની પર લગાવ્યો હતો.મૂળ કારણ ગમે તે હોય, આમ ગંભીર વૈવાહિક વિવાદો હતા.

૩૮. આ ઘટના સવારે ભાવના અને તેના પતિ દ્વારા વહેંચાયેલા ઘરમાં બની હતી.પતિની હાજરી પણ વિવાદિત નથી.તેણે ઘરમાં હાજર હોવાની કબૂલાત કરી હતી અને હકીકતમાં દાવો કર્યો હતો કે તેણે આગ બુઝાવી હતી અને પત્નીને બચાવવાનો પ્રયાસ કર્યો હતો.

૩૯. રસોડામાં કેરોસીનના અવશેષો દર્શાવતું એક વાસણ અને એક માચિસની પેટી મળી આવી હતી.રસોડામાં કેરોસીનના સૂકા ડાઘા હતા.એફએસએલના અહેવાલ મુજબ મૃતકના કપડાંમાં કેરોસીનનો અવશેષ જોવા મળ્યો હતો.

૪૦. ભાવનાનું સંરક્ષણ સંસ્કરણ અકસ્માતે સ્ટોવની જ્યોતમાંથી આગ પકડીને નીચે આપેલા કારણોસર વિશ્વાસપાત્ર નથી:

(એ) બળતરાની હદ દર્શાવે છે કે તે સ્ત્રી દ્વારા પહેરવામાં આવેલા કપડાના ટુકડાને કારણે આકસ્મિક રીતે જ્યોતમાંથી આગ લાગી ન હોત.તેઓ ૯૫ ટકા દાઝી ગયા હતા.ડૉ. મગનના જણાવ્યા અનુસાર

તેણીના પગના તળિયે સિવાય આખા શરીરમાં બળતરાની ઈજાઓ હતી.તેના લગભગ તમામ કપડાં બળી ગયા હતા.કપડાના ટુકડા પાણીની ટાંકી પાસે મળી આવ્યા હતા.

(બી) તપાસ એજન્સીએ રસોડામાંથી એક પાત્ર એકત્રિત કર્યું હતું જેમાંથી કેરોસીન મળી આવ્યું હતું.રસોડાના ફ્લોર પરથી કેરોસીનના ડાઘા મળી આવ્યા હતા.

(સી) એવો કોઈ પુરાવો નથી કે કાં તો સ્ટોવ નીચે પડી ગયો હતો અથવા સ્ટોવની આસપાસ કેરોસીન ધરાવતા કોઈપણ વાસણો નીચે પડી ગયા હતા.

(ડી) પાણીની ટાંકીની નજીકથી મળેલા કપડાના ટુકડા અને મૃતકની સાડી બંનેમાં કેરોસીનની હાજરી જોવા મળી હતી.

૪૧. આ તમામ પરિબળો મહિલાના આકસ્મિક રીતે જ્યોતમાંથી આગ પકડવાના સિદ્ધાંત સાથે સંપૂર્ણપણે અસંગત છે.જો એમ હોત તો જમીન પર કેરોસીન ન હોત.મૃતકના કપડાંમાંથી કેરોસીનના નિશાન મળ્યા ન હોત.વ્યાપક સળગવાની

ઈજાઓ પણ આકસ્મિક આગને કારણે થઈ શકી ન હતી, જેમ કે સૂચવવામાં આવ્યું હતું.

૪૨. મેજિસ્ટ્રેટ દ્વારા મૃત્યુની ઘોષણા નોંધાવ્યા પછી ટૂંક સમયમાં જ પ્રથમ માહિતી નોંધાવતા પોલીસના ક્રમમાં પતિની ભૂમિકાનું સુસંગત સંસ્કરણ હતું.અલબત્ત, બંને સમય વચ્ચે પાંચ મિનિટના ઓવરલેપિંગમાં નાની વિસંગતતા હતી.ફરિયાદી સાક્ષી ૩, પીએસઆઈ ચંદ્રકાંત પટેલ અનુસાર, તેમણે ૧૩-૫૦ પર એફ. આઈ. આર. નોંધી હતી.જ્યારે ફરિયાદી સાક્ષી ૧, મેજિસ્ટ્રેટ અનુસાર, તેણે ૧૩-૧૫ પર મૃત્યુની ઘોષણા રેકૉર્ડ કરવાનું શરૂ કર્યું.શીખેલા એપ દ્વારા યોગ્ય રીતે દર્શાવ્યા મુજબ, વિવિધ ઘડિયાળોમાં થોડો સમયનો તફાવત પણ બદલાઈ શકે છે જે આવા અસંગત ઓવરલેપ તરફ દોરી જાય છે.

૪૩. જોકે, ભાવના દ્વારા તેની માતા અને ભાઈને કરવામાં આવેલી કહેવાતી મૃત્યુની ઘોષણાઓને નકારી કાઢવાની જરૂર છે.સૌપ્રથમ આ સંબંધમાં માતાનું નિવેદન ટૂંકું છે.તેણીએ જણાવ્યું હતું કે તેણીની પુત્રીએ કહ્યું હતું કે તેણીને સળગાવી દેવામાં આવી હતી અને તે ત્રણેય આરોપીઓએ કર્યું હતું.જો કે, તેણે એ પણ સ્વીકાર્યું કે તેની દીકરીને આવી સ્થિતિમાં જોઈને તે સંપૂર્ણપણે ભાંગી પડી હતી અને રડવા લાગી હતી.ભાવના અસહ્ય પીડા અનુભવી રહી હતી.તેવી જ રીતે, ભાવનાના ભાઈ પરેશ પ્રોસીક્યુશન વિટનેસ ૭ એ દાવો કર્યો હતો કે

ભાવનાએ તેને વિશ્વાસ અપાવ્યો હતો કે ત્રણેય આરોપીઓએ તેને સળગાવી દીધી હતી, અમે તેના દાવાને કોઈ મહત્વ આપી શકીએ નહીં. જ્યાં સુધી પતિને સંડોવતા આ નિવેદનોની વાત છે, ત્યાં સુધી બચાવ પક્ષને લાભ આપતા પણ તેને દોષી ઠેરવવા માટે પૂરતા અન્ય પુરાવા હતા.

૪૪. એક છેલ્લું પરિબળ છે જેનો વિશેષ ઉલ્લેખ કરવાની જરૂર છે. તે નિઃશંકપણે સાચું છે કે ભાવનાના પતિને પણ એકદમ ગંભીર ઈજાઓ થઈ હતી. આ વાત ડૉ. મગન પ્રોસીક્યુશન સાક્ષી ૨ દ્વારા કહેવામાં આવી હતી, જેમણે આરોપી નંબર ૧ નીલેશની પણ સારવાર કરી હતી. તેમણે દસ્તાવેજી પુરાવા રજૂ કર્યા હતા જે તેમના દ્વારા નોંધાયેલી તમામ સળગેલી ઈજાઓને સાબિત કરે છે. તેને ખબર પડી હતી કે તેની હથેળી, હાથ, ચહેરો અને છાતી પર દાઝી ગયા હતા. આમ, સ્પષ્ટપણે ભાવનાના પતિએ આગ ઓલવવાનો પ્રયાસ કર્યો હતો. જો કે, આ, અલગતામાં, પતિને દોષમુક્ત નહીં કરે. ઉપર ચર્ચા કરાયેલા જબરજસ્ત પુરાવા તેની સંડોવણી સૂચવે છે. હકીકત એ છે કે તેણે આ પગલું ભર્યા પછી તરત જ તેને ખેદ થયો હશે અને તેથી તેણે આગને કાબૂમાં લેવાનો પ્રયાસ કર્યો હશે અથવા પડોશીઓ સ્થળ પર દોડી આવ્યા હોવાથી તેણે આમ કર્યું હશે. આ પરિબળનો અર્થ એ નથી કે આરોપી નંબર ૧ સામેલ ન હતો. આરોપી નંબર ૧ને સંડોવતા અન્ય જબરજસ્ત પુરાવાને ધ્યાનમાં રાખીને આ અલગ પરિબળ તેને નિર્દોષ જાહેર કરવા માટે પૂરતું નહીં હોય.

જપ. અમે સભાન છીએ કે અમે નિર્દોષ જાહેર કરવાની અપીલ પર કામ કરી રહ્યા છીએ અને ટ્રાયલ કોર્ટ દ્વારા નિર્દોષ જાહેર કરવાના ચુકાદાને ઉલટાવવામાં કોર્ટ હંમેશા અત્યંત ધીમી રહેશે. જો કે, તેનો અર્થ એ નથી કે અપીલ અદાલત પાસે રેકૉર્ડ પરના પુરાવાઓની સમીક્ષા/ફરીથી પ્રશંસા કરવાની કોઈ સત્તા નથી. (૨૦૦૭) ૪ એસ. સી. સી. ૪૧૫ માં નોંધાયેલા ચંદ્રપ્પા અને અન્યો વિરુદ્ધ કર્ણાટક રાજ્યના કેસમાં સર્વોચ્ચ અદાલતે નિર્દોષ જાહેર કરવાની વિરુદ્ધ અપીલ સાથે વ્યવહાર કરતી અપીલ અદાલતની સત્તા સંબંધિત સિદ્ધાંતને નીચે મુજબ રદ કર્યો હતો:

"૪૨.ઉપરોક્ત નિર્ણયોમાંથી, અમારા માનવામાં આવેલા દૃષ્ટિકોણમાં, નિર્દોષ જાહેર કરવાના આદેશ સામે અપીલ સાથે વ્યવહાર કરતી વખતે અપીલ અદાલતની સત્તાઓ સંબંધિત નીચેના સામાન્ય સિદ્ધાંતો બહાર આવે છે;

(૧) અપીલ અદાલતને પુરાવાઓની સમીક્ષા, પુનઃમૂલ્યાંકન અને પુનર્વિચાર કરવાની સંપૂર્ણ સત્તા છે, જેના આધારે નિર્દોષ જાહેર કરવાનો આદેશ આપવામાં આવ્યો છે.

(૨) ક્રિમિનલ પ્રોસિજર કોડ, ૧૯૭૩ આવી સત્તાના ઉપયોગ પર કોઈ મર્યાદા, પ્રતિબંધ અથવા શરત મૂકે છે અને હકીકત અને કાયદાના બંને પ્રશ્નો પર પોતાના નિષ્કર્ષ પર પહોંચે તે પહેલાં પુરાવા પર અપીલ કોર્ટ મૂકે છે.

(૩) વિવિધ અભિવ્યક્તિઓ, જેમ કે, 'નોંધપાત્ર અને અનિવાર્ય કારણો', 'સારા અને પર્યાપ્ત આધારો', 'ખૂબ જ મજબૂત સંજોગો', 'વિકૃત તારણો', 'સ્પષ્ટ ભૂલો' વગેરેનો હેતુ નિર્દોષતા સામેની અપીલમાં અપીલ કોર્ટની વ્યાપક સત્તાઓને ઘટાડવાનો નથી. પુરાવાઓની સમીક્ષા કરવાની અને પોતાના નિષ્કર્ષ પર આવવાની અદાલતની શક્તિને ઘટાડવાને બદલે નિર્દોષ જાહેર કરવામાં દખલ કરવા માટે અપીલ અદાલતની અનિચ્છા પર ભાર મૂકવા માટે આવા શબ્દસમૂહો 'ભાષાના વિકાસ' ના સ્વરૂપમાં વધુ છે.

(૪) જો કે, અપીલ અદાલતે ધ્યાનમાં રાખવું જોઈએ કે નિર્દોષ જાહેર થવાના કિસ્સામાં આરોપીની તરફેણમાં બેવડી ધારણા છે. પ્રથમ, ફોજદારી ન્યાયશાસ્ત્રના મૂળભૂત સિદ્ધાંત હેઠળ તેને ઉપલબ્ધ નિર્દોષતાની ધારણા કે જ્યાં સુધી તે કાયદાની સક્ષમ અદાલત દ્વારા દોષિત સાબિત ન થાય ત્યાં સુધી દરેક વ્યક્તિને નિર્દોષ માનવામાં

આવશે.બીજું, આરોપીએ તેની નિર્દોષતાને સુરક્ષિત કર્યા પછી, તેની નિર્દોષતાની ધારણાને ટ્રાયલ કોર્ટ દ્વારા વધુ મજબૂત, પુનઃસ્થાપિત અને મજબૂત કરવામાં આવે છે.

(૫) જો રેકૉર્ડ પરના પુરાવાના આધારે બે વાજબી તારણો શક્ય હોય, તો અપીલ અદાલતે ટ્રાયલ કોર્ટ દ્વારા નોંધાયેલા નિર્દોષતાના તારણમાં ખતેલ પહોંચાડવી જોઈએ નહીં.

૪૬. મધ્ય પ્રદેશ રાજ્ય વિરુદ્ધ દલ સિંહ અને અન્યો (ઉપરોક્ત) ના કિસ્સામાં, સર્વોચ્ચ અદાલતે નીચે મુજબ અવલોકન કર્યું હતું:

૬. તે એક સ્થાયી કાનૂની દરખાસ્ત છે કે અપવાદરૂપ સંજોગોમાં, અપીલ અદાલતે અનિવાર્ય કારણોસર નીચેની અદાલત દ્વારા પસાર કરવામાં આવેલા નિર્દોષતાના ચુકાદાને ઉલટાવવામાં અચકાવું જોઈએ નહીં, જો નીચેની અદાલત દ્વારા નોંધાયેલા તારણો વિફૂત હોવાનું જણાય છે, એટલે કે જો નીચેની અદાલત દ્વારા લેવામાં આવેલા તારણો રેકૉર્ડ પરના પુરાવાથી વિપરીત છે, અથવા જો પુરાવા સાથે વ્યવહાર કરવાના સંદર્ભમાં અદાલતનો સંપૂર્ણ અભિગમ સ્પષ્ટ રીતે ગેરકાયદેસર હોવાનું જણાય છે, જે ન્યાયની નિષ્ફળતા તરફ દોરી જાય છે, અથવા જો તેનો ચુકાદો

ગેરવાજબી છે અને કાયદાની ખોટી સમજણ પર આધારિત છે અને કેસની હકીકતો.આમ કરતી વખતે, અપીલ અદાલતે આરોપીની તરફેણમાં નિર્દોષતાની ધારણાને ધ્યાનમાં રાખવી જોઈએ, અને એ પણ કે નીચેની અદાલત દ્વારા નિર્દોષતાની આવી ધારણાને પ્રોત્સાહન આપે છે. (વીડિયો:અબરાર વિરુદ્ધ યુ. પી. રાજ્ય, એ આઈ આર ૨૦૧૧ એસ સી ૩૫૪; અને રુકિયા બેગમ વિરુદ્ધ કર્ણાટક રાજ્ય, એ આઈ આર ૨૦૧૧ એસ સી ૧૫૮૫).

૪૭. અમે ટૂંકમાં તે આધારો નોંધ્યા છે જેના આધારે ટ્રાયલ કોર્ટને આરોપીઓને નિર્દોષ જાહેર કરવા માટે કહેવામાં આવ્યું હતું.આમાંથી કોઈ પણ આધાર આપણને અપીલ કરતો નથી.મૃત્યુની ઘોષણાનો ત્યાગ કરવો વાજબી ન હતો.અમે આવા નિષ્કર્ષ પર આવવા માટે અમારા કારણો આપ્યા છે.ડૉ. જોશીએ મહિલાની સ્થિતિને પ્રમાણિત કરી હતી.વિદ્વાન ન્યાયાધીશે ડૉ. મગન પ્રોસીક્યુશન વિટનેસ ૨ ની જુબાનીને અનુચિત મહત્વ આપ્યું હતું કે તે અર્ધ સભાન હતી અને ઇતિહાસ આપવામાં અસમર્થ હતી.આ નિષ્કર્ષ, કે વૈવાહિક વિખવાદ ભૂતકાળની વાત હતી, તે ન તો સાચો હતો અને ન તો સ્પષ્ટ અને સતત મૃત્યુની ઘોષણાઓને નકારી કાઢવાનો આધાર પણ હોઈ શકે.

૪૮. પરિણામે, અપીલ, એકમાત્ર હયાત પ્રતિવાદી નંબર ૧, મૂળ આરોપી નંબર ૧, ને મંજૂરી આપવામાં આવે છે.આઈ. પી. સી. ની કલમ ૩૦ હેઠળ ગુના માટે તેને નિર્દોષ જાહેર કરવામાં આવ્યો છે.તેને આ ગુના માટે દોષિત ઠેરવવામાં આવે છે અને આજીવન કેદની સજા ફટકારવામાં આવે છે.જો કે, સત્તામણીના કોઈ સીધા પુરાવાની ગેરહાજરીમાં, કલમ ૪૮૮ એ હેઠળ નિર્દોષ જાહેર કરવામાં આવે છે.તે ૨૦/૦૭/૨૦૧૫ સુધીમાં શરણાગતિ સ્વીકારશે.ફોજદારી અપીલનો નિકાલ કરવામાં આવે છે.આર એન્ડ પી ટ્રાયલ કોર્ટમાં મોકલવામાં આવશે.

(અકીલ કુરેશી, ન્યાયમૂર્તિ)

( વીપુલ એમ. પંચોલી, ન્યાયમૂર્તિ)

*This judgment has been translated using AI Tool - SUVAS.*

=====

**અસ્વીકરણ:** સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

**DISCLAIMER:** The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used

for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.